

Голас Радзімы

№ 39
(2597)

1 кастрычніка 1998 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 2000 рублёў.

3 НАГОДЫ 80-х УГОДКАЎ ФЭДАРА ЯНКОЎСКАГА

СЕЙБІТ

Жыццё Фэдара Янкоўскага, сьліннага нашага мовазнаўцы, ягонага навукова-педагагічнага дзейнасьць — гэта найвялікшы і яшчэ не даследаваны скарб нашага духоўнага жыцця. З-пад ягонага крыла выйшла гэтулькі выдатных дзеячаў навукі, мовазнаўцаў, і ў кожнага з іх свой Янкоўскі. З нагоды васьмідзiesiąтых угодкаў з дня народнага сьлінна-Янкоўскага мовазнаўцы публікуем згадкі аднаго з ягоных выхаванцаў — Уладзіміра СОДАЛЯ.

ПАШАНА

Кожную сваю стрэчу з Фэдарам Міхайлавічам, кожную размову з ім ці значную падзею, звязаную з яго постацьцю, я тут жа, у гэты ж дзень, занатоўваю. Разумею: міне час, і гэтыя мае нататкі калі-небудзь спатрэбяцца, прыдадуцца. За постацьцю ж Янкоўскага — жывая кроў Беларусі. Вось, прыкладам, што я запісаў другога сакавіка 1973 года:

“У рэстаране “Космас” банкет з нагоды абароны дысертантаў Валянціна Рабкевіча і Івана Леўтаў. Люд на банкет сабраўся даволі аднародны. Скрозь гучыць даволі аднародная мова. Неяк дзіўна і нязвычайна, што не чуваць рускай мовы. У абрацца тосты, віншаванні. За тамаду абраны Адам Мальдзіс — Сылпюцца зычэнні, жарты, досціпы. “Сто грам белса”, — кажа хтось, наліваючы чаркі. І гэты досціп зразумелы: тут пераважна сабраліся энцыклапедысты.

Тут і Янка Скрыган, і Мікола Лобан...

Раптам хтось прапанаваў падняць чаркі за здароўе кіраўніка і настаўніка дысертантаў доктара філалогіі Фэдара Янкоўскага. І ўсе ўсталі. Гэта была нечаканка нават для таго, хто прапанаваў тост. Самога Фэдара Міхайлавіча на вечарыне не было. Ён толькі што выпісаўся з шпітэля пасля аперацыі.

У кагосьці вырвалася з грудаў:

— Гэта ж сімвалічна! Такой пашаны яшчэ ніхто не меў з беларускіх філалагаў! Гэта шмат чаго значыць.

Сказана гэта было даволі ціха, але з такой глыбінёй, што пачулі ўсе. Пасля гэтага ўшанаваньня плялі “Люблю наш край” і “Зорку Венеру”. Вечар быў сагрэты якімсьці мяккім, пастэльным настроём. Усім было добра і вельмі вусцішна.

(Заканчэнне на 6-й стар.)

«ДАЖЫНКІ—98»

Трэці раз у нашай краіне святкаваўся рэспубліканскі фестываль-кірмаш працаўнікоў вёскі “Дажынкi-98”. Гэтым разам на каравай новага ўраджаю запрашаў старажытны Нясвіж.

На некалькі дзён горад, як і стагоддзі назад, стаў культурнай сталіцай Беларусі. У час рэспубліканскага фестывалю-кірмашу “Дажынкi” вуліцы горада ператварыліся ў суцэльныя ганцдзеньныя рады, сталі пешаходнымі, пеўчымі і танцуючымі.

Упершыню ў небе над “вельчальным кругам” свята лунаў паветраны шар, упершыню прагучалі словы ўдзячнасці не толькі хлеббарам, але і вучоным, якія ствараюць новыя беларускія гатункі пшаніцы, ячменю, жыта, і сельскай моладзі, якая падхапіла працоўную эстафету бацькоў. На галоўнай плошчы Нясвіжа адбылося ўзнагароджанне герояў сёлетняга жніва — а гэта 450 чалавек.

Паводле слоў кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лу-

кашкі, які вітаў працаўнікоў вёскі і гасцей свята, сёлетня сабрана звыш пяці мільёнаў тон збожжа. Сярэдняя ўраджайнасць па рэспубліцы пры гэтым склала больш як 22 цэнтнеры з гектара. Лепшыя намалоты дасягнуты ў Гродзенскай вобласці, дзе на

НА ЗДЫМКУ: святкаванне дажынак у Нясвіжы.
Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА, БелТА.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

ДЫЯСПАРА

БЕЛАРУСЫ Ў ФРАНЦЫІ І АРГЕНЦІНЕ

Гэты артыкул не прэтэндуе на ўсебаковае асвятленне працэсаў, якія адбываліся ў нацыянальнай свядомасці беларускіх эмігрантаў у Францыі і Аргенціне ў перыяд паміж першай і другой сусветнымі войнамі, а толькі яго спробаю. Вылучэнне гэтых дзвюх краін з шэрагу іншых абумоўлена параўнальна вялікай колькасцю нашых землякоў, якія выехалі туды. Да таго ж аўтар, каб напісаць яго, выкарыстаў факты і лічбы, выкладзеныя ў дакладзе беларускага гісторыка Таццяны Папоўскай “Беларуская эміграцыя міжваеннага перыяду ў Францыі і Аргенціне”, з якім яна выступіла на Міжнароднай навуковай канферэнцыі, што адбылася ў Маладзечне 19—20 жніўня 1992 года.

Але ўсё ж паспрабуем зазірнуць у той далёкі ўжо час і прасачыць лёс і жыццё беларусаў, якія апынуліся ў гэтых краінах.

Варта нагадаць, што тагачасная беларуская эміграцыя складалася з прадстаўнікоў заходняй часткі Беларусі, якія ў выніку сумнавядомага і здрадніцкага Рыжскага дагавора 1921 года сталі на спрадвечнай зямлі сваіх продкаў грамадзянамі іншай краіны — Польшчы. Афіцыйная польская прапаганда заўсёды падкрэслівала свае правы на землі Беларусі. Беларусы ж адчувалі сябе там людзьмі другога гатунку ў параўнанні з этнічнымі

палякамі. Адметная мова “ту-тэйшых” беларускіх насельнікаў “усходніх крэсаў” выклікала раздражненне, непрыязнасць палякаў, якія называлі яе сапсаванай пальшчызнай. Гэтак жа, дарэчы, як і ва ўсходніх суседзяў, расійцаў, яна лічылася сапсаваным варыянтам “великорусскаго языка”. Справу да таго ж ускладнялі і канфесійныя адрозненні ў веравызнанні (каталіцтва — праваслаўе). Беларусам, якія нарадзіліся на гэтай зямлі, стваралі дадатковыя і штучныя перашкоды ва ўладкаванні на працу, хоць яны мелі пэўную адукацыю і маглі працаваць служачымі, настаўнікамі, святарамі. Увесь комплекс эканамічных, сацыяльных і іншых праблем выклікаў у беларусаў адчуванне сваёй непаўнацэннасці ў чужой для іх дзяржаве. Пыхлівае стаўленне да іх з боку паноў і каланістаў-палякаў не садзейнічала ўпэўненасці ў будучыні сваіх дзяцей на радзіме. Усё гэта наводзіла на думку аб пошуках лепшай долі ў іншых краінах, вымушала пакідаць зямлю сваіх продкаў і ехаць за мяжу. Для многіх тысяч абяздоленых людзей, якім у Польшчы не знаходзілася ні працы, ні хлеба, ад’езд за мяжу быў адзіным ратункам. Новая мяжа па ўсходніх землях Беларусі выключала магчымасць адшукаць працу ў СССР. Але ўсё ж існавала маг-

(Працяг на 3-й стар.)

ГОРАД МАЙГО ДЗЯЦІНСТВА

РАДЗІМА НЕ ЗАБЫВАЕЦЦА

У кнізе “Скідзель”, раскажаўшы пра адну з сустрэч у родным доме, напісаў: “А мне падумалася: што такое радзіма? Вядома, можна сказаць: месца, дзе чалавек нарадзіўся, і будзе правільна. Але ці толькі месца? Не, безумоўна, не. Да гэтага месца трэба прырасці, урасці ў яго,

прывязацца да яго. Чым? Усім жыццём. Тысячамі і тысячамі падзей і з’яў. І не толькі прыемных. Чалавек, думалася, толькі тады пазнае смак радзімы, сапраўдную цану ёй, калі зведае на ёй радасць і горыч, шчасце і бяду”.

Усё гэта мне давлялася перажыць у Скідзелі. Помню яго

яшчэ з таго, “польскага часу”.

Чыстае, акуратнае мястэчка.

НА ЗДЫМКУ: куток пасляваеннай забудовы.
Фота Віктара СТАВЕРА.

(Заканчэнне на 8-й стар.)

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВІЗИТ ПАТРЫЯРХА

АЛЯКСІЙ ІІ У БЕЛАРУСІ

Па запрашэнню Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі з 24 па 27 верасня Беларусь наведаў Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій ІІ. Гэта ўжо трэці пастырскі прыезд Яго Свяцейштва ў нашу рэспубліку.

У першы дзень свайго знаходжання Свяцейшы Патрыярх сустрэўся з Прэзідэнтам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам. Затым прыняў удзел у царкоўных урачыстасцях, прысвечаных святкаванню Узвіжання Крыжа Гасподняга, якія адбыліся ў Полацку, у Спаса-Ефрасіннеўскім жаночым манастыры. Пасля богаслужэння Аляксій ІІ адправіў чын узвіжання адноўленага крыжа прападобнай ігуменні Полацкай, заступніцы Беларусі.

Гэта святыня праваслаўнай царквы была створана па заказе Ефрасінні майстрам Лазарам Богшам з выкарыстаннем старажытнавізантыйскай перагародкавай эмалі. Але ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны крыж бясследна знік, і таму Беларуская праваслаўная царква прыняла рашэнне аб аднаўленні святыні. У мінулым годзе крыж прападобнай ігуменні быў асвачоны Мітрапалітам Мінскім і Слуцкім Філарэтам, Патрыяршым Экзархам ўсяе Беларусі і ўрачыста ўнесены ў Полацкі Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр.

За час знаходжання ў нашай краіне Яго Свяцейштва наведаў Мінскую, Віцебскую, Полацкую епархію і шэраг прыходаў Беларускай праваслаўнай царквы.

НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы А. ЛУКАШЭНКІ і Патрыярха АЛЯКСІЯ ІІ.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БелТА.

УЗНАГОРОДЖАННЕ ПАТРЫЯРХА...

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій ІІ (А. М. Рыдзігер) за асабыя заслугі ў развіцці і ўмацаванні сяброўскіх сувязей паміж народамі ўзнагароджаны ордэнам Францішка Скарыны.

...І МІТРАПАЛІТА

За вялікі асабісты ўклад у духоўнае адраджэнне беларускага народа Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх ўсяе Беларусі Філарэт (Вахрамееў Кірыл Варфаламеевіч) узнагароджаны Указам Прэзідэнта ордэнам Айчыны ІІІ ступені.

ДОПІНГ-КАНТРОЛЬ

Супрацоўнікі хіміка-радыёметрычнай лабараторыі рэспубліканскага навукова-тэхнічнага цэнтру "Экамір" раней займаліся толькі распрацоўкамі і кантролем за станам акаляючага асяроддзя і вырашэннем фундаментальных экалагічных праблем. Зараз спецыялісты лабараторыі, а гэта хімікі, фізікі, біёлагі, працуюць над новым накірункам — арганізацыяй у Беларусі допінг-кантролю ў галіне вышэйшых спартыўных дасягненняў.

НА ЗДЫМКУ: старшы навуковы супрацоўнік Віктар СУБАЧІ і дырэктар РНТЦ "Экамір" Аляксандр КАВАЛЁУ праводзяць аналіз лекавых прэпаратаў.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

АФІЦЫЙНАЯ СТАТЫСТЫКА

РОСТ АБ'ЁМАЎ ПРАМЫСЛОВАЙ ВІТВОРЧАСЦІ

У студзені-жніўні 1998 года прамысловасцю Беларусі выраблена прадукцыі (работ, паслуг) на суму 379 222 мільярды рублёў. У супастаўных цэнах, як сведчыць Міністэрства статыстыкі і аналізу, аб'ём прамысловай прадукцыі ў параўнанні з аналагічным леташнім перыядам павялічыўся на 12 працэнтаў.

Прычым рост назіраўся ва ўсіх галінах прамысловасці, апрача электраэнергетыкі, дзе меў месца спад на 8,1 працэнта.

Найбольш значны прырост аб'ёмаў вытворчасці зафіксаваны ў чорнай металургіі (на 24 працэнты), лясной, дрэваапрацоўчай і цэлюлозна-папяровай прамысловасці (на 21,5 працэнта), а таксама ў лёгкай прамысловасці (на 20,1 працэнта).

Адначасова ў пачатку 1998 года ў параўнанні з ліпенем назіралася змяншэнне аб'ёмаў вытворчасці ў чатырох галінах прамысловасці: у чорнай металургіі (на 6,7 працэнта), у харчовай прамысловасці (на 3,9), у машынабудаванні і металаапрацоўцы (на 2,5) і ў прамысловасці будаўнічых матэрыялаў (на 2,1 працэнта). У цэлым жа ў беларускай прамысловасці аб'ём вытворчасці ўзрос за жнівень на 3,3 працэнта.

РЭЙТЫНГ

МАЗ У СОТНІ ЛЕПШЫХ

Міжнародная кампанія "Дэлойт і Туш" апублікавала чарговы штогадовы рэйтынг "Топ 100 — сто лепшых кампаній у Цэнтральнай Еўропе". Аналіз дзейнасці кампаній робіцца кваліфікаванымі спецыялістамі ў 17 краінах Цэнтральнай Еўропы і міжнароднымі экспертамі, якія спецыялізуецца на аказанні паслуг ва ўсіх галінах эканомікі. Асновай для вызначэння месца ў рэйтынгу служыць атрыманы кампаніямі прыбытак.

З бягучага года гэты рэйтынг пачаў ахопліваць і Беларусь, па-за яго рамкамі застаюцца Расія і Украіна. Пад нумарам 72 у рэйтынг трапіў адзіны наш прадстаўнік — Мінскі аўтамабільны завод з больш чым паўмільярдным прыбыткам.

З ПЕРШЫХ ВУСНАЎ

ДАПАМОГА РАСІІ

Каменціруючы па просьбе журналістаў падзеі, якія адбываюцца ў Расіі, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, знаходзячыся 19 верасня ў Нясвіжы, адзначыў, што ў 30 суб'ектах гаспадарання суседняй краіны загінуты ўраджай, адбылася дэзарганізацыя ў кіраванні эканомікай.

У гэтай сувязі наша рэспубліка дапаможа Расіі.

Акрамя таго, Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што варта было б вярнуцца да расійскага рубля як адзінага плацежнага сродку. Ад гэтага, па яго думцы, было б лепш як для Расіі, так і для Беларусі і Казахстана.

На пытанне журналістаў аб магчымасці адстаўкі Прэзідэнта Расіі Барыса Ельцына кіраўнік беларускай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, знаходзячыся на Міншчыне 19 верасня, адзначыў, што "гэтае пытанне вырашаць самому Ельцыну, усім расіянам". Прычым Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што "яму гэта неаб'явава як кіраўніку Саюза Беларусі і Расіі".

ІНТЭЛЕКТУАЛЬНЫЯ РЭСУРСЫ

АДУКАВАНЫ БЕЛАРУС

Беларусь не багатая на карысныя выкапні, якія гарантавалі б нам заможнае жыццё ў будучыні. Але ў нашай краіне ёсць іншыя рэсурсы — інтэлектуальныя. Штогод гэта даказваюць беларускія школьнікі на міжнародных алімпіадах.

За апошнія пяць гадоў вучні старэйшых класаў школ, гімназій і ліцэяў Беларусі прывезлі дадому 80 медалёў. Па традыцыі яны прымаюць удзел у алімпіадах па матэматыцы, фізіцы, хіміі, біялогіі, інфарматыцы і экалогіі.

Сёлета з 23 беларускіх школьнікаў, якія спрабавалі свае сілы на гэтых міжнародных спаборніцтвах, з медалямі прыехалі 16. Вучню 11 класа сталічнай школы № 32 Сяргею Маславу дасталіся лаўры пераможцы: ён стаў уладальнікам залатой узнагароды на міжнароднай алімпіаде па біялогіі ў Германіі. Усё гэта — яшчэ адно пацвярджэнне слоў генеральнага дырэктара ЮНЕСКА Федэрыка Маёра, які нядаўна пабываў у нашай краіне і адзначыў, што беларуская сістэма адукацыі займае ў свеце лідзючыя пазіцыі.

З ВІЦЕБСКА

У Віцебску з'явіўся новы гандлёвы дом — свой фірменны гандаль на ўскраіне горада, у Маркаўшчыне, пачынае аб'яднанне "Віцебскдрэў". Але тут можна набыць не толькі будматэрыялы. У гандлёвай зале плошчай 300 квадратных метраў знайшлося месца і для прадуктаў харчавання, і тавараў штодзённага ўжытку.

НА ЗДЫМКУ: прадавец Марына КАРПОЎСКАЯ.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

СЛАВУТАМУ ДЫПЛАМАТУ

ПОМНІК І. ГАШКЕВІЧУ

Беларускі пасол у Японіі Пётр Краўчанка заказаў скульптару Валерыю Янушкевічу бюст выдатнага вучонага і дыпламата, першага расійскага консула ў Краіне ўзыходзячага сонца Іосіфа Гашкевіча. Адкрыццё плануецца ў снежні гэтага года на востраве Хакайда ў горадзе Хакадзэ, калі споўніцца 140 гадоў з дня высадкі консульства на ўзбярэжжы.

Японцы шануюць памяць беларуса Гашкевіча, як малякаго з дыпламатаў, нават назвалі яго імем праліў у Японскім моры. Гашкевіч вывучаў іх флору і фауну, склаў "Японска-рускі слоўнік", працягнуў надзвычайную дыпламатычную тактоўнасць і здолеў без усялякай ганарлівасці ўсяліць высокае паняцце аб Расіі. Яшчэ на пачатку васьмідзесятых японцы прыязджалі ў Астравец, каб знайсці магілу "белавалосага консула". Цяпер у гэтым раёнцы адкрыты бюст Гашкевіча, прайшлі краязнаўчыя чытанні, прысвечаныя памяці выдатнага земляка.

ПАШАНЦАВАЛА

НОВАЯ НАФТАШЧЫЛІНА

Брыгадзе буравога майстра Уладзіміра Яцухны з Магдэбургскай экспедыцыі глыбокага бурэння спадарожнічала ўдача. У час бурэння шчыліны ў Глушкавіцкім раёне на глыбіні не больш як 3 тысячы метраў быў атрыманы прыток нафты 15 кубаметраў у суткі! Папярэднія разлікі паказваюць, што прамысловы запас нафташчыліны — сотні тысяч тон.

НОВЫЯ ГРОШЫ

З 16 верасня 1998 года Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь увёў у абарачэнне мадыфікаваныя разліковыя білеты вартасцю 1 000 і 5 000 рублёў. Разліковыя білеты новага ўзору выкананы на белае паперы з ахоўнымі валокнамі чырвонага колеру і агульным вадзяным знакам, аналагічным па малюнку вадзяному знаку 100-рублёвай купюры. Колер і графічнае выкананне вонкавага боку разліковых білетаў максімальна захаваны.

НА ЗДЫМКАХ: разліковыя білеты новага ўзору.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

«ДАЖЫНКИ—98»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

круг сабрана 30,6 цэнтнера з гектара, у Брэсцкай — 23,3 цэнтнера і Мінскай — 22,45 цэнтнера.

Цяпер, падкрэсліў Прэзідэнт, перад аграрным сектарам краіны стаіць задача выйсці на ўзровень 1990 года. «Беларусь ідзе правільным шляхам развіцця сваёй народнай гаспадаркі, — адзначыў ён, — і нягледзячы на тое, што ў гэтым годзе ў параўнанні з папярэднім сабралі меншы ўраджай збожжавых, наша рэспубліка гатова прыйсці на дапамогу расіянам».

Аляксандр Лукашэнка ў гэты ж дзень павітаў у эксперыментальнай гаспадарцы «Ганусова», дзе ўручыў ключы ад новага дома лепшаму механізатару гаспадаркі Юрыю Раманоў-

скаму. Акрамя таго, шэраг перадавікоў, якія вызначыліся на ўборцы ўраджаю ў гэтым годзе, былі ўзнагароджаны каштоўнымі падарункамі — легкавымі аўтамабілямі, матацыкламі, халадзільнікамі і тэлевізарамі.

Свята ўдалося на славу. На вуліцах Нясвіжа, куды з'ехаліся лепшыя прафесійныя артысты і самадзейныя майстры, гучала музыка, людзі спявалі і танцавалі, веселіліся... Эстафета «Дажынак» перадаецца Магілёўшчыне.

НА ЗДЫМКАХ: Прэзідэнт Аляксандр ЛУКАШЭНКА ўручае ўзнагароды пераможцам; народныя гуляніі на вуліцах старажытнага Нясвіжа.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА. БелТА.

БЕЛАРУСЫ Ў ФРАНЦЫІ І АРГЕНЦІНЕ

(Працяг. Пачатак на 1-й стар.)

ню афіцыйны статус, і гурток распавядаў.

Пачаткам самастойнага арганізацыйнага руху беларускай працоўнай эміграцыі ў Францыі трэба лічыць снежань 1930 года. Тады па ініцыятыве двух маладых інжынераў-беларусаў М. Абрамчыка і Л. Рыдлеўскага, што зыма і Л. Рыдлеўскага, быў змiгiрыравалi з Чэхаславакii, быў заснаваны «Хаўрус» — культурна-асветніцкае аб'яднанне беларусаў, якое атрымала ад улад юрыдычныя правы адкрываць свае суполкі на ўсёй тэрыторыі Францыі. За восем месяцаў дзейнасці аб'яднання «Хаўрус» у розных раёнах Францыі былі створаны і афіцыйна зацверджаны пяць суполак, якія налічвалі амаль 350 чалавек. Пры гэтых філіях існавалі сяброў, пры гэтых філіях існавалі бібліятэка-асветніцкія курсы, бібліятэкі. Справа, здаецца, зрушыліся з месца, але кіраўнікам «Хаўруса» не ўдалося атрымаць права на пражыванне ў краіне. І неўзабаве арганізацыя спыніла сваю дзейнасць, бо ягонь актывісты не змаглі належным чынам наладзіць у ёй працу. Спраба адрадыць «Хаўрус» у 1933 годзе правалілася. І толькі ў 1936-м, калі адзін з яго арганізатараў М. Абрамчык усё ж здолеў пераехаць на пастаяннае жыхарства ў Парыж, пачалося аднаўленне дзейнасці беларускага аб'яднання. Пры ім штомесячна выходзіў «Бюлетэнь», які друкаваўся на літографіе за кошт сяброў парыжскай групы. У той час гэта быў, бадай што, адзіны беларускі часопіс, які выдаваўся ў Заходняй Еўропе. У ім змяшчалася хроніка беларускага жыцця на Бацькаўшчыне, артыкулы па гісторыі і літаратуры, творы вядомых беларускіх празаікаў і паэтаў ад Янкі Купалы да Міхася Машары. Пры парыжскім аддзяленні «Хаўруса» былі арганізаваны курсы, на якіх рыхтаваліся спецыялісты для беларускай вёскі. Тут чыталіся лекцыі па аграроміі, матэматыцы, гісторыі Беларусі, беларускай літаратуры, палітэканоміі. Пры жаданні члены «Хаўруса», што жылі ў правінцыі, маглі атрымаць па пошце надрукаваныя тэксты лекцый. У 1937 годзе была заснавана бібліятэка-чытальня на 50 месцаў, праведзены 32 заняткі на курсах.

З 1938 года пачала выходзіць газета «Рэха» — орган беларускай працоўнай эміграцыі. Друкавалася як кірыліцай, так і лацінкай. Газета знаёміла эмігрантаў-беларусаў з падзеямі на радзіме, заахвочвала іх да чытання кніг на роднай мове.

У снежні 1938 года ў Парыжы была заснавана арганізацыя беларускіх жанчын — Беларускае жаночае грамада імя Алаізы Пашкевіч (Цёткі). Арганізацыя займалася культурна-асветніцкай дзейнасцю. І ўсё ж галоўнай яе мэтай было аб'яднанне кабет, што жылі ў Францыі, выхаванне ў іх дзяцей нацыянальнай свядомасці, эканамічна дапамога і самаадукацыя. Беларускае эміграцыя не цуралася і палітычнай дзейнасці.

Звесткі пра жыццё беларусаў у Францыі ў міжваенны перыяд, знойдзеныя ў эмігранцкай літаратуры, усё ж не даюць усебаковага ўяўлення аб тых мэтах, якія ставілі перад сабою заснавальнікі беларускіх арганізацый у Францыі. А ў савецкім друку жыццё беларускіх эмігрантаў за мяжой замоўчвалася або мела негатывную афарбоўку.

Шмат беларусаў-эмігрантаў апынулася ў Амерыцы. Ад агульнага ліку беларускай эміграцыі ў краінах Паўднёвай Амерыкі, ЗША, Канадзе асела прыкладна трэцяя яе частка. Значная колькасць эмігрантаў з Заходняй Беларусі накіроўвалася ў Аргенціну. Асабліва актывны рух беларусаў у гэтую краіну пачаўся ў 1926—1927 гадах. І штогод павялічвалася. Статыстычныя звесткі пра агульную колькасць беларусаў, што прыехалі сюды, вельмі супярэчлівыя, але найбольш верагоднай з'яўляецца лічба 100 тысяч чалавек, прыведзеная А. Калубовічам на падставе падлікаў членаў Аб'яднання беларусаў у Аргенціне.

Тут ужо разгарнулі сваю работу рускія, украінскія і польскія нацыянальныя аб'яднанні. Але і беларусам трэба было вызначыцца. Спярша некаторыя з іх далучыліся да украінскіх эмігранцкіх арганізацый. Узнік Саюз украінскіх і беларускіх суполак (СУРБА). Ён займаўся ў асноўным палітычнай дзейнасцю, меў пракамуністычны

накірунак. І хутка самаліквідаваўся. Эстафету кіраўніцтва беларускім жыццём на эміграцыі перанялі палякі. За беларусаў узялася арганізацыя «Вольная Польшча», але вялікага захаплення ў іх гэта не выклікала. Набыўшы сярод рускіх, украінцаў і палякаў, беларусы пачалі патроху думаць, каб стварыць сваю нацыянальную арганізацыю. Гэта было не даспадобы кіраўнікам польскай дыяспары. Маўляў, заходнія беларусы — былія грамадзяне Польшчы і таму павінны быць у складзе польскіх нацыянальных арганізацый. Але беларусы заўпарціліся. І нарэшце ў снежні 1934 года ў Буэнас-Айрэсе было створана першае культурна-асветнае таварыства «Грамада».

У студзені 1937 года група з 180 чалавек, актывістаў беларускай справы, стварыла беларускае таварыства «Культура». Яго старшынёй быў абраны В. Крукоўскі, намеснікам — Х. Крэйдзіч, а сакратаром — Ю. Хведаровіч. Праца таварыства хутка актывізавалася. Ужо 25 чэрвеня 1938 года ў Буэнас-Айрэсе была наладжана пастаноўка на сцэне невялікай п'есы-камедыі «Мікітаў лапаць». Потым гледчыя ўбачылі і драму «Птушка шчасця». Шырока сярод беларусаў сталі вядомыя музычны гурток Язэпа Анчуті і танцавальны, якім кіраваў Юрка Ежук.

У студзені 1937 года была створана яшчэ адна арганізацыя — Таварыства бібліятэкі імя Івана Луцкевіча. Пры ёй працавалі курсы беларускай мовы, мастацкі гурток, наладжваліся вечарыны, прысвечаныя творчасці беларускіх пісьмннікаў. Хутка мастацкі гурток бібліятэкі дасягнуў такога ўзроўню, што яго запраілі нават выступіць на сцэне Нацыянальнага тэатра ў Буэнас-Айрэсе, іншых гарадах краіны, а таксама за мяжой. У кастрычніку 1938 года арганізавалася Беларускае культурнае таварыства «Белавежа». Культурна-асветніцкая праца беларускай дыяспары ў Аргенціне брала разгон, і ў маі 1939 года ў гэтыя арганізацыі аб'ядналіся ў Федэрацыю беларускіх арганізацый, да якой хутка далучылася Беларускае таварыства «Док Суд», арганізаванае 17 кастрычні-

ка 1939 года, і Беларускае культурнае таварыства з горада Бярыса. 26 мая 1940 года ў сталіцы Аргенціны адбыўся першы кангрэс беларускіх таварыстваў, які потым наладжваўся кожны год — амаль да 1948 года.

Усёй дзейнасцю аб'яднанай федэрацыі кіравала ўправа на чале з Міхаілам Мярэчкам, Уладзіславам Гайлевічам, Янам Пятрушкам. Федэрацыя наладзіла выданне газеты «Эхо», а з 1940 года — «Белорусских иллюстрированных календарей», у якіх змяшчаліся інфармацыя аб жыцці беларусаў у Аргенціне, артыкулы па гісторыі Бацькаўшчыны. Выданні выходзілі на рускай мове, бо заходнебеларусы, якія апынуліся ў эміграцыі, не ведалі пісьмовай беларускай мовы, не ўмелі пісаць і чытаць па-беларуску; у польскіх школах тады было забаронена выкладанне іх роднай мовы.

У 1940—1943 гадах было выдадзена чатыры календары. І ўсё ж у некаторых таварыствах выдаваліся насценныя беларускія газеты на роднай мове («Голас беларуса», «Кузьня», «Зара»). Трэба адзначыць, што ў той час нацыянальная свядомасць беларусаў у Аргенціне была не вельмі высокая. Сваю нацыянальную належнасць многія з іх вызначалі па веравызнанню: праваслаўны — значыць рускі. Але галоўнай прычынай прыхільнасці да ўсяго расійскага была глыбейшая: усё гэтыя арганізацыі, за выключэннем бібліятэкі імя Івана Луцкевіча, мелі прасавецкую арыентацыю і ў сваёй дзейнасці ішлі за тымі працэсамі, якія адбываліся ў БССР, дзе пасля нядаўняй беларусізацыі пачаліся ўцёскі і вынішчэнне ўсяго беларускага, нацыянальнага. Гэтыя працэсы набылі сярод эмігрантаў у Аргенціне асабліва шпаркія тэмпы на пачатку другой сусветнай вайны... Сярод эмігрантаў, якія былі прасякнуты камуністычнымі ідэямі, якія ў сваім расійскім абліччы павінны былі запусціць усю нацыянальнае, у гэтым накірунку і была разгорнута дзейнасць. Першы з'езд Славянскай Федэрацыі адбыўся ў канцы 1943 года. Асноўную колькасць яго ўдзельнікаў складалі зрусіфі-

(Заканчэнне на 4-й стар.)

чымасць выезду беларусаў у іншыя краіны свету, бо польскія ўлады, рэалізуючы санацыйны позунг «Польшча — для палякаў», з вялікай ахвотаю пазбаўляліся ад «трафейных палякаў». Асабліва вялікае колькасць беларусаў у пошуках лепшай долі падалася ў міжваенны перыяд у Францыю, краіны Паўднёвай Амерыкі і Канаду. Польскія ўлады «выціснулі» з тэрыторыі беларускіх ваяводстваў у іншыя краіны свету каля 200 тысяч чалавек. Цяпер амаль немагчыма вызначыць дакладную лічбу беларусаў, што апынуліся ў Францыі ў перыяд між войнаў, бо дакладнай статыстыкі тады не было. Але ўсё ж па некаторых звестках мяркуюць, што яна складала 30—35 тысяч чалавек.

Як жа жылі беларусы ў Францыі? Якія арганізацыйныя ўмовы яны там мелі? Трэба адзначыць, што эмігранты з Беларусі ў Францыі былі прадстаўнікамі найчым больш беднага, малазямельнага і беззямельнага сялянства, якое мела параўнальна нізкі ўзровень адукацыі. Таму і перспектывы развіцця культурна-асветніцкай працы сярод беларускай эміграцыі былі значна горшыя, чым, скажам, у італьянскай ці польскай дыяспары. І арганізацыйны рух сярод беларусаў на гэтай прычыне пачаў зараджацца толькі ў канцы 20-х гадоў. А да гэтага часу існавала толькі некалькі невялічкіх гурткоў і арганізацый у Эльзасе, Латарынгі, на поўначы і поўдні Францыі. Яны не ставілі перад сабою ніякіх палітычных ці культурных мэт, а былі проста «сяброўска-сямейнымі». Паміж гэтымі гурткамі не існавала ніякіх сувязяў. Часта людзі нават не ведалі пра такія суполкі. І ўсё ж туга па Радзіме, жаданне апынуцца ў сваім асяроддзі, перакінуцца з землякамі родным словам штурхала беларусаў да стварэння зямляцкіх аб'яднанняў. У свой час тут вылучаўся гурток беларусаў у Бянкюры, які налічваў каля 50 чалавек. Ён быў арганізаваны рабочымі фабрыкі Рэно Сарокам і працаваў у 1927—1928 гадах. Але Сарока не змог надаць аб'яднан-

БЕЛАРУСЫ Ў ФРАНЦЫІ І АРГЕНЦІНЕ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

каваныя беларусы і ўкраінцы з Парагвая, Уругвая, Бразіліі і Аргенціны. Федэрацыю ўзначаліў расійскі эмігрант-дваранін П. Шастакоўскі. Як асноўную мэту Славянская Федэрацыя вызначыла дапамогу СССР у барацьбе з фашысцкімі захопнікамі. Пры федэрацыі былі створаны камітэты дапамогі, якія збіралі харчы, адзенне, абутак, грошы для адпраўкі ў Савецкі Саюз.

З 1942 года пачаліся кантакты паміж кіраўнікамі беларускіх эмігранцкіх колаў Аргенціны і савецкімі афіцыйнымі прадстаўнікамі. Менавіта ў гэтым годзе ў Буэнас-Айрэс прыйшоў першы савецкі карабель «Уладзімір Маякоўскі». На яго борт і была перададзена матэрыяльная дапамога, сабраная федэрацыяй. Пазней, калі ў 1946 годзе ў Аргенціне было заснавана савецкае пасольства, сувязі эмігранцкіх арганізацый Аргенціны з СССР яшчэ больш узмацніліся. Савецкія прадстаўнікі ў Аргенціне пачалі ўмешвацца ў жыццё беларускіх эмігранцкіх аб'яднанняў. Пад іх уздзеяннем беларускія эмігранцкія арганізацыі ўсе больш гублялі сваю нацыянальную адметнасць. Так, у 1945 годзе беларускае таварыства «Культура» было перайменавана ў «Белорусское общество имени М. Горького». Былі створаны і новыя таварыствы — імя Л. Талстога і імя А. Пушкіна. Такім чынам, Федэрацыя беларускіх арганізацый поўнасьцю далучылася да Славянскага Саюза.

У лістападзе 1946 года ў Аргенціне адбыўся другі з'езд Славянскага Саюза. У яго рабоце прынялі ўдзел прадстаўнікі пасольстваў СССР, Польшчы, Балгарыі, Югаславіі, Чэхаславакіі. Эмігрантаў у Аргенціне ахапіла сапраўдная зифарыя, выкліканая перамогай над гітлераўскай Германіяй. Пад уздзеяннем настойлівай прапаганды, паверыўшы ў шчаслівае жыццё на Бацькаўшчыне, прынесенае большавікамі, беларусы-эмігранты пачалі адмаўляцца ад аргенцінскага грамадзянства і прымаць савецкае,

каб вярнуцца на Радзіму. Толькі прыхільнікі і сябры бібліятэкі імя Івана Луцкевіча не згубілі свой нацыянальны твар, не паверылі пракамуністычнай прапагандзе эмігранцкага кіраўніцтва, яго русіфікатарскай лініі. З-за фармальнай зачэпкі бібліятэка была выключана з Федэрацыі беларускіх арганізацый і тым самым аўтаматычна — з Славянскага Саюза.

Далейшая дзейнасць эмігранцкіх арганізацый у Аргенціне праходзіла на фоне «халоднай вайны». Урад Аргенціны з усё большай падазранасцю глядзеў на іх, рабіў перашкоды. Пасольства Аргенціны ў СССР у 1948 годзе не выдала візы запрошаным у якасці гасцей на трэці з'езд Славянскага Саюза пісьменнікам СССР, сярод якіх быў і Пятрусь Броўка. Незадаволенасць аргенцінскіх улад пракамуністычнай дзейнасцю эмігранцкіх арганізацый прывяла да роспуску Славянскага Саюза. Іх маёмасць перайшла ва ўласнасць дзяржавы. А ў спецыяльным дэкрэце прэзідэнта іх дзейнасць была прызнана шкоднай для краіны. Пашанцавала толькі бібліятэка імя І. Луцкевіча. Яна не падпала пад гэты дэкрэт, бо ўжо раней была выключана са Славянскага Саюза. Бібліятэка працягвала сваю работу. Але гэта вельмі не падабалася савецкім дыпламатам у Аргенціне, і яны дамагліся свайго: пасля настойлівых захадаў консула СССР у 1950 годзе была прыкрыта і гэтая асветная арганізацыя.

Райскае жыццё беларускіх эмігрантаў у Аргенціне, на якое яны вельмі спадзяваліся, пакідаючы «крэсы», не атрымалася. А слабая нацыянальная свядомасць у тых умовах давала магчымасць накіроўваць іх грамадскае жыццё ў тое ці іншае рэчышча. Гэта вяло да страты нацыянальных пачуццяў, рабіла прадстаўнікамі той жа расійскамоўнай масы, «савецкага народа» — толькі ў замежным варыянце і ў іспанамоўным асяроддзі.

Тое ж самае з беларускімі эмігрантамі адбылося і ў Францыі.

Мікола КАПЫЛОВІЧ.

— А бадай цябе гаручка! — думаю сабе. Трэба ж было адразу гэта зразумець, а я ні за што, ні пра што накінуўся на чалавека са сваймі выгаворамі. Мабыць, у ўжо завандраваўся, — падумай.

Калі прыходзіцца пісаць або гаварыць аб Будзе, дык было б проста грэшна ня ўспомніць аб нацыянальнае свядомасці жыхароў гэтага сымпатычнага мястэчка. Трэ' было б сьпісаць не адзін аркуш паперы, каб расказаць, ад якога часу распачалася тут адраджэнская праца, хто яе праводзіў і г. д. Спадзяюся, што ішчэ працуючы і заўсягды энэргічны ведамы коопэратар Эдвард Будзька, паходзячы родам з Буды, які шмат папрацаваў на беларускае ніве, не адмовіць і расказаць жадаючым аб мінуўшым працы ў гэтым мястэчку. Дадам ад сябе толькі, што я, ішчэ будучы студэнтам-тэхнікам, а з таго часу прайшло шмат гадоў, сустракаўся тут ужо са сьведа-

юцца, асабліва ў летнюю пару, калі яму часам, залезшы па пояс у балотную рудуку, прыходзіцца муціць на пякучым сонцы цэлы дзень касою. Не «панскімі» забавамі ў тэніс трэ' пасвячаць вольны час на вёсцы ў гарачую рабочую пару, бо ня гульнямі трэ' шукаці лучнасьці з нашым гаротным сялянінам, а стоячы з ім побач з касою ў руках на сенажаці і з плугам на полі.

Праца ў полі замяніць спорт і старая мудрая лацінская прымаўка «Mens sana in corpore sano» — Заровы дух у здаровым целе — зусім апраўдаецца.

Пагутарыўшы з будзькамі, пацкавіўшыся тым-сім, адвітаўся з сымпатычнае Будай і іду далей.

— А ці ведаеш, што ў нас хутка будзе электрычнасьць? — пытаюцца ў мяне ў дагонку.

— Не, — адказваю. — Вы самі праводзіце?

— Дзе там — пан.

тае беднасьці з'яўляюцца высокія падаткі, неўраджаі, адсутнасць заробкаў. Калі ўдасца зарабіць у пана-абшарніка залатоўку за 12 гадзін працы, дык лічыцца тут ужо добра, але гэтак «добра» здараецца рэдка. Наагул жа заробкаў тут няма. Ураджаі ж у сёлённым годзе такія, што вясной бадай што ці будзе чым засеяць поле, не гаворачы ўжо аб тым, чым прахвіцца зімою. Бульба прапала, ячмень — гэтак сама. Жыта нямае лотнае. Трэ' выкарміць парсюка на падаткі. Але чым? Што можаць прадаць абяднёўшы гаспадар са сваёй гаспадаркі? Мо' ён не ашчадны, мо' лішня грошы выдаець на абутак, адзеху, ласа есьць? Мо' знорок ня хочыць плаціць падаткаў? Ходзіць ён у папцях, у падранае кажурыве, мыла не купляець, бо хусьць жонка мые «пугам», сэрчык замяняець красівам, хату асьвятляе «смаркачкай», есьць поспую капусту з бульбай,

Антон ПАДДУБІЧ

ПАДАРОЖЖА ПА ВЯЛЕЙШЧЫНЕ

мымі беларусамі. Але, ня глядзячы на сьведомасць жыхароў Буды, беларуская нацыянальная праца тутка не спыняецца. Працуюць тутка ня толькі беларускае студэнцтва і гімназіяльная моладзь, але і самі сяляне, прыкладам, як працавітыя і ідэйныя Бабарыка з Палесся і Балесь Будзька з Буды і шмат іншых. Цьвёрда тутка стаяць беларусы за сваё, і нікому не ўдасца скрануць іх ані на захад, ані на ўсход.

Як жыць тутка сяляне? Тая самая злыбедка, мо' ў меншае меры, як у іншых кутках нашае Бацькаўшчыны пад Польшчай. І тутка не багацеюць, а галеюць. Залатоўку ж прыходзіцца дабываць потам. Дык ці заўсёды можна яе зарабіць.

На заканчэнне хачу зрабіць адну ўвагу, якая мо' і ня ўсім будзе нам падабацца, ды наперад прашу не прагневацца.

Некалькі слоў да маладой інтэлігенцыі, якая выйшла з сялянскіх хатаў. Калі першыя піонэры будзілі Беларускі Народ да сьведомскага нацыянальнага жыцця, дык перш наперш думалі аб гэтым Народзе і кожныя хвіліны вольнагу часу гэтому Народу пасвячалі, гаворачы, чытаючы, а галоўнае ж разам з ім працуючы і дзелачы ягоную цяжкую долю.

Як ведама, Беларускі Народ, на жаль, не здабыў ішчэ таго, чаго патрабуець, і таго, што яму належыць. Ня трэ' закрываць вачэй на той вельмі сумны факт, што ішчэ да сёньняшняга дня не наступіла поўнае ўсьведомленьне нашага Народу, і вот жа аб гэтым нельга забывацца беларускае інтэлігенцыі, асабліва тым, якія цесна звязаны з роднымі гонямі. Мы ня маема ішчэ права спачываць на лаўрах, бо перад намі пропасьць работы.

Калі, аддыхаючы летам на вёсцы, пасяля навук, находзіцца часу на тэніс, гімнастыку і на другія, выбачайце, часта непатрэбныя заняткі, дык ці ж не найшлося б у гэтае моладзі часу на ладжаньне беларускіх прадстаўленьняў, лекцыяў, дыспутаў і рэфэратаў? Ці не варта было б пабываць нашае акадэмічнае моладзі ў смуродлівым, тыпова «дыкалонным» Даўгінаве, дзе шэрае жыццё гэтага вузлава-тага мястэчка, заедзенага гандлям, мяхлярствам і дурацкім моднічаньнем, пачынае аддаваць тхлію і аржаўшчынай? Сваймі роднымі песьнямі і скакамі, ёмкім беларускім словам і гумарам, жыццём маладое энэргіі ўскранулі б яны дрэмлячае беларускае мяшчанства ў Даўгінаве і ачысьцілі б тхлю і аржаўшчыну з іхняга санлівага і шэрага жыцця. Дык ці толькі ў адным Даўгінаве...

Верце мне, што хаця тэніс — гульня і прыемная, як прыемна і карысьцен спорт наагул, але селяніну гэтыя гульні вельмі не падаба-

— А-а-а! — разачаравана адказваю.

— Прыхадзі паглядзець Буду пры электрычным сьвеце, — запрашаюць.

— Пастараюся. Бывайце!

— Бывай!

Даждзь, размякшая дарога, а глаўнае — прастуда, якую, вандруючы, нажыў, змушаюць мяне да павароту ў бацькоўскую хату, каб крыху аддыхнуць, упарадкаваць свае ўражаньні і занясьці іх на паперу. Іду ў пагранічнае паласе, аднак асьцерагаюся ўглыбляцца пад граніцу. Мінаю блізка паломжаны пры граніцы вёскі і хутары. Проста асьцерагаюся, бо тут найкарэй могуць прыняць мяне за чалавека, шукаючага «шчасьця» і тагды ніякі «dowody tożsamosci»¹ не памогучь. Дык ня маю патрэбы валачыцца пры самае граніцы, бо аб жыцці пагранічных вёсак, аб пануючых у іх настроях мне добра ведама.

Жывуць жа яны ў асабліва цяжкіх абставінах. Тут заўсёды трэ' мецца «na baczności»², ніколі нельга разлучацца са сваймі «dowodami»³ — гранічнымі дакументамі. Калі гаспадар, працуючы пры граніцы, не маець пры сабе гэтых дакументаў, або загадзя не заявіцца на сваёй бліжэйшае стражніцы, дык не абароніцца пасяля ад прыкрасьцяў, бо калі ў лепшым выпадку павядуць яго ў абод і, «дапрасіўшы», пусьцяць, дык у горшым — могуць загнаць аж у Будслаў, а гэта ўжо блага...

Нельга аднак казаць, каб вайсковая пагранічная ўлада знорок рабіла якія-колічы перашкоды сялянству ў працы пры граніцы, або яе крыўдзіла. Сужыцьцё паміж К.О.Р.⁴ і сялянствам не найгоршае. Korekt. Разумеецца, што ў гэтым «korekt» праглядаюць вышэйшасць і аякнства. Дыкуюцца гэтыя карэктныя адносіны ня толькі жыццёваю неабходнасьцю, але й «вышэйшымі» — палітычнымі ўзглядамі. Але, ня глядзячы на гэта, як ужо казаў, жывецца тутка ў асабліва абставінах звязанасьці і паднявольнасьці. Тут трэ' пільнавацца. І пільнаваць ня толькі сваіх пагранічных дакументаў і жывёліны, але і каб не падслухалі тваіх сьмелых гутарак з суседам. Падслухаць жа і данясьці есьць каму. Назначаны «z urzedu»⁵ солтсы, палляк-вучыцель, якога першым і глаўным заданьням есьць «krzewienie polskosci»⁶ і арганізаваньне беларускае моладзі ў «strzelcy»⁷, маюць тут чуйныя вушы. Малая макулінка і паліцыя «do ich dysrozycji»⁸, а там — «татава хата» і высылка. А колькі ж «паўцоў за душами» — шпікоў — цягаецца тутка, як ваўкоў, шукаючых падліны. І стваралася такая атмасфера, як казаў мне мой прыцель Язэп з К. — душна і няма чым дыхаць...

Гэта маральная старана жыцця пагранічнае вёскі. А цяперака пара слоў аб матэрыяльнае старане. Перад усім кідаецца тут у вочы страшная беднасьць пагранічных сялян. Глаўнейшымі прычынамі гэ-

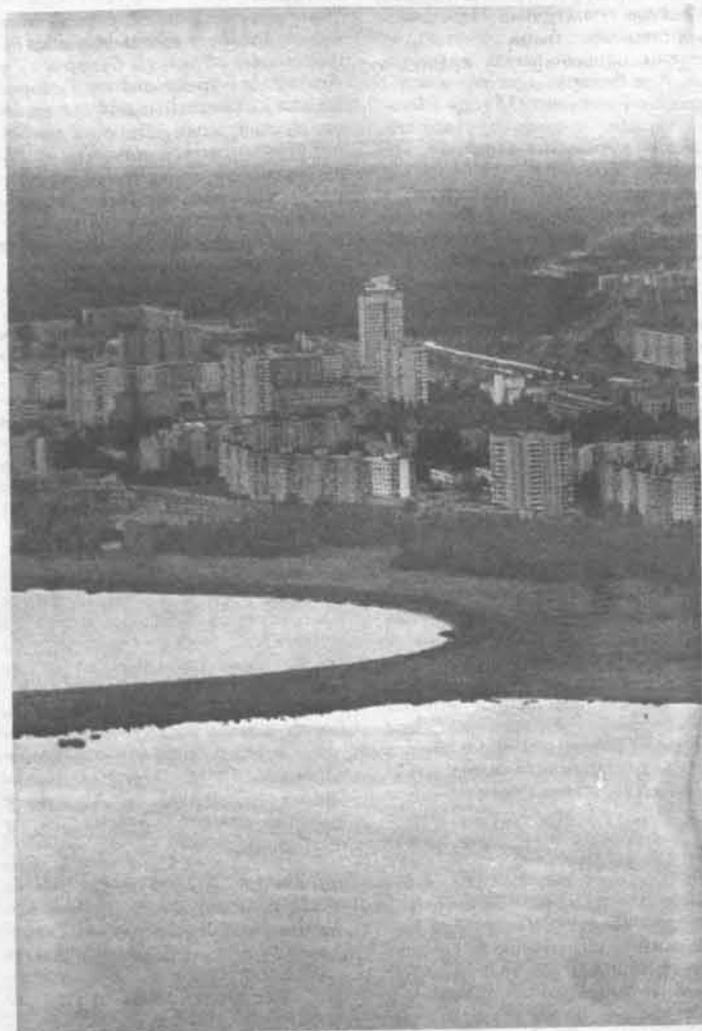
бо на падаткі прадаець апошняга парсюка.

Мо' хто падумаець, што ўлада бярэць гэтую беднасьць пад увагу, што робяцца палёгі. Вельмі мыляюцца тая, што так думаюць. Як раз тут — на паграніччы — найчасьцейшым «гасьцём» з'яўляецца сэквэстратар, судзёбны каморнік і іншая ўлада, ліквідуючая, забіраючая і абдзіраючая ўжо і без таго абдзёртага беларускага сяліна. Няма блізу ніводнага гаспадара ў пагранічнае вёсцы, каб у яго не забралі за падаткі кажуха, палатна і жывёліны. Знорок падчыркавае гэта, каб усім было ведама. З пачаткам вясны, калі сялянін бядуець, што няма чым пракарміць скаціну, няма зярна, каб засеяць поля, няма чаго есьці — каб варацьне злятаюцца «бічуні», каб забіваць пачарнеўшага, пасінеўшага і галоднага гаспадара. І трэба дзівіцца, што гэты забіты горам сялінін ішчэ сёньня жывець і дышаець... А паглядзі б, як такі пан сэквэстратар, у асыстэнцыі солтсы і паліцыянта «gorliwie urzeduje»⁹. Калі сялінін, страціўшы цярплівасьць, пачнець голасна выказваць сваё абурэньне — гэты пан грозіць яму рэвольварам і высьмейвае пахобшчынай... Z kurwy synie placic i nie rozmawiac! Dawac i nie rozmawiac Zamknac pysk!..¹⁰

Калі ў першыя дні польскае дзяржаўнасьці на «kresach wschodnich», дзеля няпэўнасьці граніц, пан-абшарнік пачаў падаваць руку ўнукам прыгонных дзядоў — праўда, пасяля мыючы гэтую руку мылам, — дык тагды гэты мужык быў патрэбен. Тагды называлі яго «obuwatelem»¹¹. Тагды гаварылася аб вольнасьці і роўнасьці. Падахвочвалі яго йсьці ў польскае войска і біцца «з дзікім усходам». Сёньня ж, калі мінула патрэба заахвочваць беларускага сяліна да вайны з «дзікім усходам», бо ў гэтым усходзе найшлі раптам дасюль недагледжанья «цэннасьці», дзякуючы якім перастаў быць «дзікім» і дзякуючы якім навязалася дружба не на жарты — называюць ужо беларускага сяліна не «obuwatelem», а прыказваюць гэтаму psu i z kurwy sunu, каб, zamknawszy pysk, плаціў дзяржаўныя падаткі — дабаўляю ад сябе — каб быў лэйным да тае дзяржавы, у межы якой цябе, беларускі гаротнік, укінулі.

Да друку падрыхтавала
Яніна КІСЯЛЁВА.

- 1 Асабовыя пасведчанні.
- 2 Быць пільным.
- 3 Пагранічнікі.
- 4 Уладамі.
- 5 Укараненне польскасці.
- 6 Стральцы.
- 7 У іх распараджэнне.
- 8 Старанна выконвае свае абавязкі.
- 9 Вырадак, плаці і не размаўляй! Давай і не размаўляй! Закры пашчу!
- 10 Грамадзянінам.

Горад беларускіх шахцёраў — Салігорск.

Заканчэнне.
Пачатак у №№ 33—38.

“Где тело моё острупленное и изъязвленное будет схоронено, там Православие процветет”. Такія словы сказаў у апошнія гады свайго жыцця Афанасій, ігумен Брэсцкі, які не прыняў умоў Брэсцкай уніі 1596 года і быў асуджаны на пакутніцкі вянёц. З дня яго смерці прайшло 350 гадоў. Гэтай даце былі прысвечаны святкаванні, якія праводзіліся ў Брэсце 17—18 верасня Сінодам Беларускай праваслаўнай царквы. У іх прынялі ўдзел Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, кіраўніцтва Беларускай праваслаўнай царквы, многія іерархі праваслаўя з Польшчы, Украіны, Расіі. Закончыліся святкаванні хрэсным ходам і боскай літургіяй у Свята-Афанасьёўскім манастыры.

НА ЗДЫМКАХ: малебен у Свята-Нікольскім гарнізонным саборы Брэсцкай крэпасці, які цяпер аднаўляецца; лік прападобнамучаніка Афанасія ў капліцы Свята-Афанасьёўскага манастыра, пабудаванай на месцы гібелі Афанасія; знешні выгляд капліцы.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

У БЕЛАРУСАЎ МАСКВЫ

АД СКАРЫНЫ ДА КУПАЛЫ

Свята беларускага пісьменства і друку даўно выйшла за межы Беларусі. Гэтым разам на традыцыйны Дзень адгукнуліся ў Маскве. Расійская дзяржаўная бібліятэка пры дапамозе аб'яднання беларусаў Масквы “Бацькаўшчына” і Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў наладзіла выставу беларускай кнігі пад дэвізам “Ад Скарыны да Купалы”. Дзяржкамтэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь таксама заўсёды дапамагае ў арганізацыі мерапрыемстваў свайму суайчыннікам. Ім быў накіраваны ў Маскву беларускі пісьменнік, паэт і бард Анатоль Кудла-севич, вядучы літаратурнай праграмы Беларускага радыё, а таксама перададзены новыя перыядычныя выданні, відэазапісы аб культурным жыцці Беларусі.

У самой назве выставы адлюстраваны храналагічныя межы і зместы накірунак кніжнай прэзентацыі — ад Скарынавае векапомнае “Біблія”, а яшчэ раней ад “Слова аб палку Ігаравым”, многіх іншых твораў нашае даўніны да прыжыццёвых выданняў Дуніна-Марцінкевіча, Багушэвіча, Цёткі, Купалы, Коласа, Багдановіча, Гарэцкага; іншых пісьменнікаў (Дубоўка, Пушча, Калюга, Чорны і г. д.). Багата прадстаўлена была і сучасная літаратура ў асобах Танка, Куляшова, Мележа, Брыля, Караткевіча, Гілевіча, Барадуліна, Вярцінскага, Быкава, маладзейшых Л. Галубовіча, Л. Дранько-Майсюка, А. Сыса і інш.

Асобнай вітрынай мабыць упершыню на маскоўскіх выставах былі прэзен-

таваны кніжныя набыткі беларускага замежжа: працы славутага беларуска-масквіча Мікалая Улашчыка, польскага гісторыка Юры Туронка, выданні Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку, беларускіх таварыстваў у Канадзе, Англіі. Частку кніг з гэтага раздзела сябры “Бацькаўшчыны” прапанавалі на выставу з сваіх прыватных калекцыяў і пры адкрыцці перадалі ў якасці дару Расійскай бібліятэцы.

Адкрыццё і агляд выставы — а сабралася многа народу — прайшлі ў атмасферы жывога прыязнага, не без палемікі, творчага дыялога пра лёс беларускай кнігі, беларускай мовы, пра духоўна-культурнае ўзаемадзеянне народаў Беларусі і Расіі. Аб усім гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях госці з Беларусі: намеснік старшыні Дзяржкамтэта Беларусі па друку С. Нічыпаровіч, намеснік дырэктара бібліятэкі Н. Ігумнава. Аб гісторыі ўтварэння Дня беларускага пісьменства раскажаў паэт І. Карэнда. Доктар філалагічных навук А. Каўка зрабіў даклад “Беларуская кніга ў Маскве” і падараваў бібліятэцы кнігі са сваёй калекцыі. Мілагучнае характэрнае роднага слова пад гітару ўзрушліва пераказаў са сцэны Анатоль Кудла-севич.

Будзем спадзявацца, што падобныя святы будуць у Маскве традыцыйнымі.

А. ГЛОД,
старшыня аб'яднання беларусаў
“Бацькаўшчына”.

г. Масква.

З ВІЛЕНШЧЫНЫ

ВЫСТАВА БЕЛАРУСКІХ МАСТАКОЎ БАРХАТАВЫХ

У польскай галерэі сталіцы Літвы была адкрыта выстава мастакоў з Беларусі Алены і Ігара Бархатавых. Для віленчукоў мастацкія выставы не рэдкасць, у тым ліку і беларускіх мастакоў. Але гэтая падаравала сустрэчу з цудоўным, яна ўразіла, ускалыхнула сэрцы. Можна гадзінамі захапляцца, атрымліваць асалоду ад рэалістычных прац мастакоў, на якіх мілая і дарагая сэрцу прырода роднай Беларусі. Па-бывала на выставе, а ўражанне, быццам “блукала” ў старажытным парку, садзе, “блукала” па восеньскім лесе. Ды і назвы пейзажных прац аб гэтым сведчаць: “Студзень”, “Восеньскі сад”,

“У старым парку” і г. д. Алена і Ігар Бархатавы — паслядоўнікі рускай рэалістычнай школы, Ігар — выпускнік Маскоўскага мастацкага інстытута імя В. Сурыкава.

На адкрыцці выставы прысутнічалі пасол Беларусі ў Літве Я. Вайтовіч, Украіны — Р. Біладзід, Рэспублікі Польшча — Э. Тэйхман, часовы павераны ў справах Расіі ў Літве В. Палякоў і дарадчык па культуры расійскай амбасады В. Пракаповіч, прадстаўнікі беларускіх грамадскіх арганізацый у Вільні.

Леакадзія МІЛАШ.

г. Вільнюс.

З СІБІРЫ

У час свайго знаходжання ў Мінску ў рэдакцыю “Голас Радзімы” завітаў старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Чарскага Алег Рудакоў. Гэты энергічны малады чалавек, шчыры патрыёт сваёй Бацькаўшчыны выказаў падзяку за газету “Голас Радзімы”. З яны даведваюцца пра падзеі на Беларусі, навіны культуры, артыкулы вучоных, пісьменнікаў, краязнаўцаў даюць багатую інфармацыю аб мінулым і сучасным нашага роднага краю. З газеты яны даведваюцца аб жыцці і працы беларускіх суполак у былых саюзных рэспубліках. І гэта для іх таксама вельмі важна. Алег Рудакоў выказаў падзяку за тое, што газета з Мінска прыходзіць да іх бясплатна, таму што падпісачка на яе яны магчыма не маюць.

— Так, у каталогу газеты ёсць, — зазначае Алег Рудакоў. — Але калі на пошце я папрасіў падпісаць мяне на “Голас Радзімы”, паштовы работнік адказала, што падпісаць яна можа, але газету я наўрад ці

ДАПАМАЖЫЦЕ ІРКУЦКІМ БЕЛАРУСАМ!

буду атрымліваць. Чаму так адбываецца, яна не патлумачыла. Я ўсё ж падпісаўся, нягледзячы на папярэджанне, але

газета па падпісцы не прыходзіць. Алег Рудакоў са шкадаваннем гаварыў, што дзяржава

вельмі мала дапамагае беларусам, якія вымушаны жыць удалечыні ад яе.

— Мы з зайздрасцю глядзім на палякаў, яўрэяў, прадстаўнікоў іншых народаў, якія жывуць побач з намі. Ім дапамагаюць матэрыяльнымі сродкамі, тэхнікай, нарэшце, увагай. А мы нікому не патрэбныя. Я і тут, у Мінску, заходзіў у розныя арганізацыі, якія займаюцца дыяспарай, у дзяржаўныя і грамадскія, звяртаўся па дапамогу. Мне ў лепшым выпадку прапаноўвалі кнігі. А нам “Маланку” — наш часопіс — няма як выпускаць, прасіў хоць старэнкі які-небудзь камп'ютэр. Ніхто не адгукнуўся на нашу просьбу.

Дарэчы, Алег Рудакоў пакінуў у рэдакцыі і некалькі нумароў гэтай самай “Маланкі”, якую робіць адзін творчы супрацоўнік — ён сам з дапамогай мастака і карэктара. Даволі цікавы часопіс, які

стараецца зазірнуць у мінулае Бацькаўшчыны, раскажаць аб беларусах, якія жывуць у Сібіры, як захоўваюць яны сваю мову, песні, звычаі, традыцыі.

Яшчэ старшыня іркуцкага таварыства пакінуў некалькі фотаздымкаў. На першым — святкаванне “Купалля” ў чэрвені 1998 года ў Іркуцку. Князь Купаліш — Аляксандр РУДАКОЎ, Купалінка — Святлана ЮРАН-КОВА; на другім здымку — выступленне дзіцячага ансамбля беларускай песні і танца “Пралеска”.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

3 НАГОДЫ 80-х УГОДКАЎ ФЭДАРА ЯНКОЎСКАГА

СЕЙБІТ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

А Я ДУМАЎ: ТЫ ЧАЛАВЕКАМ СТАНЕШ!

Дзесьці на заканчэнні трэцяга курса мне прыйшло ў галаву, а мо і не толькі ў галаву, мо і яшчэ некуды, — жаніцца. Ну дык надумаўся, дык і ажаніўся. Ажаніўся дык ажаніўся, зусім не думаючы, што гэтым зрабіў некаму прыкрасць. Аднак, як хутка высветлілася, знайшоўся і той чалавек, якога мая жаніцца засмуціла. Гэтым чалавекам, як мо ні дзіўна, быў Янкоўскі.

Сустрэўшы некаг раз мяне, з крыўдай на сэрцы сказаў:

— Чуў я, што ты ажаніўся... Ажаніўся і мне нічога не сказаў, нават і не абазваўся, не заікнуўся. А я думаю: ты чалавекам станеш!..

На гэтым дакоры той раз мы і рассталіся... Я пайшоў трохі разгублены, трохі збянтэжаны, усё ламаў галаву: "Што гэта значыць: "Я думаю: ты чалавекам станеш!.." А хто ж я, калі не чалавек... Не п'ю, не смалю, вучыцца стараюся, не парушаю студэнцкага рэжыму. Люблю сваю мову, культуру... Шаную сваю моц... Не махлюю, не краду, живу з таго, што маю... Не скавпы... Чуіны да чужога клопату... Што ж з мяне трэба яшчэ хацець?.."

І толькі пасля да мяне дайшло: прафесару Янкоўскаму хацелася з мяне вырабіць навукоўца. А я ўзяў і ажаніўся...

Я пачаў апраўдвацца, што навука жаніцца не перашкода, не заміна. Гэтым самым я падаваў сваю настаўніку і апекуну якуюсь надзею. Пачаліся перамовы, што мяне больш прываблівае: мова ці літаратура. А я і не ведаў, што адказаць. Мне падабалася і мова, і літаратура, гісторыя і фальклор, этнаграфія і песня, краязнаўства і нумізматыка, публіцыстыка і белетрыстыка. І я не ведаў, на чым заплыніцца. Мне было страшна нечым адным абмежавацца. Мо таму я і не стаўся навукоўцам, хоць і рыхтаваўся здаваць кандыдацкі мінімум і ўжо дакументы рыхтаваў. Але пасля некаг гэта ўсё само сабою апала, і мы абодва — і я, і мой настаўнік — змірыліся, што афіцыйнага навукоўца з мяне не выйдзе, што я буду рупіцца на роднай ніве толькі па натхненню, што я і раблю ўжо не адно дзесяцігоддзе — трохі як мовазнаўца, трохі як даследчык, трохі як белетрыст. Вядома, каб абараніць кандыдацкую ці доктарскую — не зашкodziла б. Але, мабыць, мне гэта не наканавана

было. Пахвалім Бога і за тое, што Ён мне даў, на што скіраваў.

СЛУХАЧКА З ПОЛІТЭХНІЧНАГА

Свае заняткі Фёдар Міхайлавіч веў, безумоўна, адметна. Канспектамі амаль не карыстаўся. Пад рукой меў толькі карткі. Яго і напраўду, калі ён гаварыў ці штось тлумачыў, і сцены слухалі. Цішыня і ўвага ў аўдыторыі заўсёды была незвычайная. Дык як было не слухаць, калі ён рабіў нам адно адкрыццё за адным.

Згадваецца, аднаго разу прыйшоў на заняткі і напісаў на дошцы два простыя словы. Адно пад адным: снеданне і абед. Спытаўся, ці ёсць што агульнае між гэтымі словамі. Калі ёсць, то што? Гэта цяпер, калі вока філалагічна натрэніравана, калі яно імгненна здольнае вылучаць і расчляняць у словах усё ягоныя часткі, лёгка сказаць, што гэта словы аднаго караня — "ед". Снеданне і абед. А тады мы ўсе разгубіліся. Гэтыя словы падаліся нам такія розныя, аддаленыя. Слова снеданне даўжэзнее. Вунь колькі ў ім гукі — снеданне! То якую яно можа мець агульнасць з такім кароткім словам, як "абед"?! Безумоўна, мы адчувалі, што між згадымі словамі ёсць якаясь аднасць. І найперш, што імі пазначана харчаванне чалавека ў розную пару дня. І толькі. Але ж ад нас хацелі пачуць філалагічнае назіранне. Як ні дзіўна, мы да гэтага яшчэ былі не падрыхтаваныя. І Фёдар Міхайлавіч рыхтаваў нас да гэтага.

З сваімі філалагічнымі адкрыццямі я з захапленнем знаёміў сваю стрыечную сястру Тамару Курленку, якая тады вучылася ў політэхнічным інстытуце на інжынера.

Маё захапленне філалогіяй, заняткамі Фэдара Міхайлавіча перадалася і ёй. Аднаго разу яна папрасілася на яго лекцыі, паслухаць, як ён вядзе заняткі. Фёдар Міхайлавіч даў на гэта сваю згоду. Тыя заняткі — зараз я не памятаю, якая была іх тэма — ён правёў бліскуча, апантана: у аўдыторыі ж апрача нас, філалагаў, сядзела студэнтка політэхнічнага інстытута! Воць яго, як заўсёды, прамецілі жывымі агеньчыкамі. І гэта гарэнне перадавалася ўсім. Дзве гадзіны для мае сястры праляцелі як дзве хвіліны. Быў перапынак, можна было пайсці, калі нецікава. Але яна не пайшла. Пасля заняткаў сказала: "Табе, Валодзя, пашчасціла на настаўніка. У мяне такіх няма. Вучыся, старайся!.. Я табе трохі зайздросчу".

АКУРАТНАСЦЬ І ЯШЧЭ РАЗ АКУРАТНАСЦЬ

Гэта было пятага студзеня 1976 года. Фёдар Міхайлавіч з нейкім клопатам завітаў на тэлевізію...

Здаецца, прыносіў штось друкаваць на машынку. Знайшоў і мяне. Прынес мне аж адразу свае чатыры кнігі з аўтаграфам. Сярод іх — "Абразкі". "Абразкі" ў мяне былі свае, і яны, можна сказаць, у мяне вызваліліся, сталі вольнымі. Вяртаць кнігу, хай сабе і на замену, не хацелася, і я прапанаваў падпісаць гэты асобнік яго колішняй выхаванцы Еўдакіі Мацюш. Ён з радасцю прыняў прапанову, узяў вольны экзэмпляр "Абразкоў". Але тут жа спытаўся, ці няма дзе паблізу нажніц. Я не пытаўся, для чаго яны. Раз яму патрэбныя, я адразу пайшоў шукаць. Калі нажніцы знайшліся, ён прыкінуў кніжачку "Абразкоў" на сонца, на святло, і зрэзаў тоненькія, крыху абшарпаныя палоскі супервокладкі і толькі тады сеў падпісваць яе. А я не заўважыў, што беражкі кніжачкі трохі абшарпаліся і нават не абшарпаліся, а патрэскаліся. А ён заўважыў.

У КНІГАРНІ

Неяк так само сабой здаралася, што мы з Фэдарам Янкоўскім доволі часта сустракаліся ў горадзе. Вядома, выпадкова, без усялякай папярэдняй дамовы.

Звычайна пры такіх стрэчках ён, як трохі старэйшы, казаў што-небудзь прыемнае. Прыкладам: "На выгляд маешся добра". Пахваліць гальштук ці паліто, калі яны таго вартыя, элегантныя. Расказваў пра сябе, пра свае задумы, планы, што зараз робіць, над чым рупіцца, галаву ламае.

Аднаго разу мы з ім напаткаліся паблізу так званай "Кнігарні пісьменніка". І зразумела, чаму. Кожны з нас кіраваўся ў гэтую кнігарню сам па сабе адным і тым жа часам. Таму і напаткаліся. Як і звычайна, кожны з нас расказаў пра свае навіны, клопаты і трывогі. А пасля зайшлі ў кнігарню. А там нібыта дзве кнігарні. Адна для ўсіх, а другая, за дзвярыма, толькі для пісьменнікаў. Нездарма ж яе назвалі "Кнігарня пісьменніка". Фёдар Міхайлавіч тады ўжо хадзіў не толькі ў вучоных, але і ў пісьменніках. І ён, як пісьменнік, адразу ж пашыбаваў за тры дзверы, за якія можна было хадзіць толькі пісьменнікам. Я ж застаўся ў агульнай для ўсіх зале. Але не прай-

шло мо і дзвюх хвілінаў, як Фёдар Міхайлавіч вярнуўся з-за тых сакрэтна таямнічых дзвярэй, абуранычы на самога сябе:

— Што ж гэта я за такі, — казаў ён з дакорам. — Шлі ўдвух, удваіх зайшлі разам, а я цябе, выходзіць, кінуў. Не па-людску гэта. — І павёў мяне за таямнічыя дзверы пісьменніцкай кнігарні. Хоць я за тымі патаемнымі дзвярыма нічога сабе не выбраў, а было прыемна, што Фёдар Міхайлавіч ліквідаваў гэтую няроўнасць між намі, спароджаную не ім, а тагачаснай элітай і ідэалогіяй, якая ж, вядома, не заглыбляючыся, падзяліла нас, зрабіла нас і тут няроўнымі, хаця нейкую хвіліну таму мы размаўлялі, як роўны з роўным. Здаецца, цяпер гэтая прывіпея ў згаданай кнігарні ліквідавана самім часам, эпохай. А тады такое было. І пакінула мне з тае пары такую згадку, такі ўспамін.

ДЛЯ ЦЯБЕ УСЁ ЗРАБІЎ

Фёдар Міхайлавіч вельмі не любіў марудаў, лайдакоў. Яму здавалася, што ўсе, хто з ім, каля яго, пры ім, павінны гарэць, як і ён. Іншы раз мне здавалася, што ён нават трохі дэспатычны, трохі жорсткі, залішне суровы, патрабавальны. Я нават пра гэта неяк аднойчы яму сказаў. Узяўся таго-сяго бараніць з яго падначаленых. Для яго гэта была нечаканка. Ніхто дагэтуль на гэта не адважваўся. На гэтае заступніцтва Фёдар Міхайлавіч адказаў:

— Не барані, Валодзя, іх. Лайдакі яны і ёсць лайдакі. Іх як ні варушы, а яны, як валы, марудныя. Вось для цябе, калі на гэта будзе патрэба, я ўсё зрабіў бы, усё зраблю. Скажам, мог бы ўсе твае чарнавікі на чыставік перапісаць... А тых, каго ты бараніць узяўся, не барані. Іх трэба варушыць ды варушыць. Каб не варушыў іх, яны на хаду пазасынлі б.

Размаўлялі мы з Фэдарам Міхайлавічам у калідоры пры акне.

...Мімаходзь сведкам гэтай размовы быў хтосьці з маладых выкладчыкаў ці аспірантаў. Пасля ён казаў: "Мы сабе такога не дазвалялі... Мы не можам. Табе гэта рабіць зручнай... Ты з ім на адлегласці... А мы кожны дзень з ім побач, поруч, у адным калідоры, у адных кабінетах..."

То ці быў Фёдар Міхайлавіч суровы, а нават жорсткі...

А, пэўна, што быў... Але дзеля справы, дзеля святой справы, назоў якой Беларусь і беларушчына. Імі ён жыў. Імі ён гарэў. То як яму было быць аб'якавым, калі раптам побач з ім апыналіся людзі, якія не загараліся гэтым святым агнём?

ПРЫЗНАННІ ФЭДАРА ЯНКОЎСКАГА

Калі я чытаю лекцыі, мяне і сцены слухаюць...

У мяне ёсць семнаццаць чалавек. Я іх заўсёды бачу, заўсёды пра іх думаю. Сярод іх і ты...
З гаворкі семнаццаціга ліпеня 1973 года.

Я хоць і не люблю фатаграфіравацца, а з табою хоць і зараз гэтыя стаяць пад аб'ектыў.
З размовы 21 лютага 1974 года ў філалагічным корпусе педінстытута.

Усе каморкі мае душы нікому не ўдасца выведаць. Толькі шчырым людзям я адкрыю яе...

НА ЗДЫМКУ: Фёдар ЯНКОЎСкі (другі справа) з нямецкім вучоным-лінгвістам Карлам ГУДШМІТАМ.

ПЕРАКЛАДЧЫКІ ТВОРАЎ ВЯЛІКАГА ПЕСНЯРА

ЗВАРОТ ДА СПАДЧЫНЫ

Творы Якуба Коласа вядомыя не толькі на радзіме паэта, на Беларусі, але і далёка за яе межамі. Садзейнічаюць гэтаму таленавітыя перакладчыкі. Дзякуючы іх працы, Коласава слова гучыць на розных мовах свету.

10 верасня 1998 года Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа вітаў у сябе Веру Рыч і Чэслава Сеньюха, перакладчыкаў твораў вялікага песняра на англійскую і польскую мовы. На сустрэчу прыйшлі сябры Коласава дому, літаратары, навукоўцы, сваякі Якуба Коласа.

З прывітальным словам выступіла вядучая вечарыны Марыя Міцкевіч, унучка беларускага класіка, старшыня дзіцячага фонду "Сакавік", навуковы супрацоўнік Нацыянальнага навукова-асветніцкага цэнтра імя Ф. Скарыны пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Гісторык Алег Трусаў гаварыў аб значнай ролі перак-

ладчыцкай дзейнасці паважных мастакоў слова.

"Мой родны кут, як ты мне мілы,
Забывць цябе не маю сілы..."

Супрацоўніца дзіцячага фонду "Сакавік" Людміла Дзіцэвіч звярнула ўвагу прысутных на дабрачынную дзейнасць шаноўнай госці Веры Рыч.

Гэтымі радкамі з паэмы "Новая зямля" пачаў сваё выступленне зямляк Якуба Коласа пэт Яўген Хвалей.

Вера Рыч вядома ў нас у краіне як перакладчыца твораў Якуба Коласа на англійскую мову. У сябе на радзіме, у Англіі,

яна выдала кнігу перакладаў, куды ўвайшлі лепшыя паэтычныя творы беларускіх пісьменнікаў. Цікава было даведацца слухачам пра творчыя планы Веры Рыч. У яе выкананні прагучаў урывак з паэмы Якуба Коласа "Сымон-музыка" на англійскай мове, а таксама ўласны яе верш.

Пра гісторыю свайго знаёмства з беларускай літаратурай, звароту да перакладаў паведаміў на сустрэчы польскі пісьменнік Чэслаў Сеньюх. Ён ужо сем гадоў працуе над перакладам "Новай зямлі", перакладзена п'ятнаццаць раздзелаў. З замілаваннем слухалі прысутныя ўрыўкі з паэмы.

Дзякуючы перакладам твораў беларускай літаратуры на мовы свету, народы блізкага і далёкага замежжа будуць ведаць, што Беларусь — радзіма не толькі Марка Шагала і Адама Міцкевіча, але і Якуба Коласа, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча...

Насця МАКРЫЦКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: Вера РЫЧ, Марыя МІЦКЕВІЧ і Чэслаў СЕНЬЮХ у Коласавым доме.

Фота Уладзіміра ГУЗОЎСКАГА.

ЭКАЛАГІЧНЫЯ КАЗКІ

Зусім незвычайны зборнік казак з'явіўся ў выдавецтве "Асар" — "Экалагічныя казкі для дзяцей". Стваральнік новага жанру ў літаратуры. Яна проста склапа ў адну кніжку казкі вядомых пісьменнікаў XIX—XX стагоддзяў і назвала іх "экалагічнымі", таму што яны распавядаюць аб прыродзе і жывых істотах, што насяляюць нашу зямлю, і дапамагаюць дзецям зразумець неабходнасць аховы навакольнага свету. Казкі распавядаюць пра мноства нябачных нітак, якімі аплеценны людзі, жывёлы і расліны, і пра тое, якія страшныя няшчасці прыходзяць, калі чалавек парушае законы прыроды.

1998-мы — год АДАМА МІЦКЕВІЧА

ПАЭТ І УКРАІНА

Пад такой назвай у ДOME дружбы ў Мінску пройдзе ў лістападзе вечарына, прысвечаная славянскаму свяцілу, чыё святло ззяе на ўсё свеч, — Адаму Міцкевічу. Тут будзе распавядацца пра тое, якія шляхі злучалі нашага генія з Украінай, з Крымам, будзе гучаць частка вершаў і санетаў, створаных паэтам на зямлі гэтай цудоўнай краіны ці пад уражаннем знаходжання там або навеяных украінскім фальклорам, а таксама тых, дзе адчуваюцца матывы і сюжэты, характэрныя для ўсходнеславянскай народнапаэтычнай творчасці.

Менавіта такія творы склалі кнігу, выхад якой у 1994 годзе ажыццявіла львоўскае выдавецтва «Каменяр». На яе вокладцы назва пададзена на дзвюх мовах: «W przycieskim domu» і «У дружньому домі», бо ў ёй змешчаны вершы, санеты, баллады ды іншыя матэрыялы на мове арыгінала і ў перакладзе на ўкраінскую мову. Шмат паэтычных старонак у якасці перакладчыка Адама Міцкевіча падаваў свету Максім Рыльскі. Пэўную дапамогу ў гэтую высакародную справу ўнеслі М. Бажан, А. Юшчанка, М. Пятрэнка, М. Прыгара, М. Старыцкі ды іншыя майстры мастацкага слова. Прадмова да зборніка «Україна і паэтычная муза Адама Міцкевіча» належыць Уладзіміру Маторнаму і Але Татранка. Гэтае выданне — важкі дакумент, які сведчыць, што Украіна шануе славітага паэта.

Вядома, што Адам Міцкевіч вельмі прыязна ставіўся да Украіны, дзе прабыў каля дзевяці месяцаў. Гэта, канешне, быў толькі эпизод на яго жыццёвым шляху, але эпизод яркавы, поўны ўражанняў і незабыўны. А яшчэ — шчылівы, бо звязаны ён з выгнаннем паэта і грамадскага дзеяча з Бацькаўшчыны, з яго

працяглым існаваннем на чужыне. Яшчэ ў 1817 годзе А. Міцкевіч, тады студэнт Віленскага ўніверсітэта, разам з блізкімі сябрамі-аднадумцамі (сярод якіх быў, дарэчы, і ўкраінец Юзаф Яжоўскі) стварае тайнае таварыства філаматаў, адной з задач якога было пашырэнне асветы сярод народа і абуджэнне яго нацыянальнай свядомасці. Браў ён удзел і ў яшчэ адной мападзёжнай тайнай арганізацыі — філарэтаў. Дзейнасць гэтых таварыстваў спрыяла развіццю вызваленчага руху ў барацьбе супраць царскага самадзяржаўя. Пасля разгрому арганізацыі філаматаў і філарэтаў А. Міцкевіч, як і многія яго сябры, быў арыштаваны і прысудам спецыяльнай камісіі, падпісанай 14 жніўня 1824 года царом Аляксандрам I, у ліку дзесяці філаматаў і дзесяці філарэтаў назаўсёды высыланы ў роднага краю ў Расію. Перш чым удалося паэту эміграваць, назаўсёды пакінуў Расійскую імперыю, ён чатыры з паловаю гады правёў у Пецярбургу, Адэсе, Маскве і зноў у Пецярбургу.

Так на карце яго шляхоў з'явіліся «Украінскія маршруты». 25 студзеня 1825 года А. Міцкевіч едзе з Пецярбурга ў Адэсу.

З ліста да А. Адынца: «Я здаровы. Еду з поўначы на другі канец Еўропы ў добрым настроі. Сёння, 5 лютага, быў у Кіеве».

У Кіеве ён аглядае Пячэрскую лаўру, іншыя свяціні, знаёміцца з людзьмі, гасцюе ў Галавінскіх у сяле Сцяблоў ля цяжае рэчкі Рось. Свае ўражанні ад гэтага маляўнічага куточка паэт выказаў у «Пане Тадэвушы», дзе апісаў народнае гулянье ля рэчкі. Далей А. Міцкевіч чакала Адэса і падарожжа па Крыме. Яго моцна ўражвалі неабсяжныя стэпы, дзе між

станцыямі «нічога, акрамя зямлі і неба, не відаць на адлегласці каля 300 верстаў...»

З ліста да А. Адынца: «Мая муза пачала ў Адэсе рухацца патроху». Тут ён працуе над «Конрадам Валенродам», санетамі, вершамі. У канцы ліпеня выехаў Міцкевіч у Крым, дзе правёў жнівень і верасень. Наведаў Севастопаль, Бахчысарай, Сімферопаль, Ялту, Алушту, Еўпаторыю, пабываў у гарах, пабачыў старажытныя руіны, захапляўся морам, чароўнымі краявідамі. Вынікам крымскіх уражанняў з'явіліся неўзабаве цудоўныя «Крымскія санеты» — восемнаццаць шэдэўраў.

Украіна ў душы А. Міцкевіча пакінула глыбокі след. У сваіх знакамітых лекцыях па славянскіх літаратурах, прачытаных у Парыжы, пра яе гаварыў паэт як аб краі, «вельмі цікавым для гісторыі і літаратуры», а ўкраінскія раўніны называў «сталіцаю лірычнай паэзіі». А яго ўплыў на чалавечыя душы, асабліва чуйныя, творчыя, — надзвычайны. І водар яго чароўнай паэзіі не выветрыцца ніколі, ні ў якіх віхурах часу.

Высока цаніў Адама Міцкевіча вялікі сын і палымяны патрыёт Украіны Іван Франко. Міцкевіч, на яго думку, «...один з найгеніяльнейшых людзей, якіх выдало людство».

Як засведчылі сучаснікі геніяльнага паэта, А. Пушкін на адной з сваіх вечарын усклікнуў у адрас Адама Міцкевіча: «Какой гений! Какой священный огонь!» Як мне здаецца, «свяшчэнны агонь» — вельмі трапная афарыстычная характарыстыка самой сутнасці Міцкевіча-творцы.

Я разумю: пераклад — не арыгінал. Але так хочацца, каб наш чытач пагрэўся як можна часцей ля свяшчэннага ачышчальнага агню паэзіі і самога духу неўміручага Адама Міцкевіча!

Васіль ЖУКОВІЧ,
сябра рады «Беларусь — Украіна».

Адам МІЦКЕВІЧ

ВЫСТАВА

У выставачнай зале Музея сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску дэманстравалася выстава «Тайвань учора і сёння», арганізаваная Міжнародным фондам Тай Мін эканамічнага і культурнага супрацоўніцтва паміж Мінскам і Тайбэем. У экспазіцыі — творы жывапісу, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва старажытнага Кітая з калекцыі Нацыянальнага музея гісторыі Тайбэя, а таксама фотавыстава пра сучасны Тайвань.

У час работы выставы прадгледжвалася чытанне лекцыі аб культуры і мастацтве старажытнага Кітая, паказ відэафільмаў аб сучасным Тайвані, сустрэчы з прадстаўнікамі тайваньскіх арганізацый, якія каардынуюць супрацоўніцтва ў галіне культуры і інфармацыі.

НА ЗДЫМКАХ: кераміка старажытнага Кітая; «Сасна і арол» — праца мастака Чын-Сін Тао.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БелТА.

РАМЯСТВО — АД БАБУЛІ

Рукадзельніцай расце пяцікласніца Кіраўскай сярэдняй школы Віцебскага раёна Аня МАТВЕЕВА. Любіць пасядзець пасля школы за кроснамі, выткаць прыгожы ўзор.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

З КРЫМСКІХ САНЕТАЎ

СТЭПЫ АКЕРМАНСКІЯ

Плыў прастораю сухога акіяну,
Нырае ў зелень воз і ледзь не патанае,
У хвалях шумных траў і кветак абмінаю
Адно каралавыя астравы бур'яну.*

Змрок ападае ўжо, — ні шляху, ні кургану.
Бы лодцы правадніц, я ў небе зор шукаю.
Там воблака блішчыць! Нібы ў ім золак ззяе.
То Дністр блішчыць — маяк гарыць ля Акерману.
Як ціха! Станьма! Чую клін я жураўліны.
Якога б нават сакаліны зрок не ўгледзеў;
І чую, як матыль гайдае дзесь травіну, недзе.
Як таямнічы вуж крадзеца ў зёлках
Мой чуйны слых пачуў бы ў гэтыя хвіліны
І ціхі кліч з Літвы. — Ніхто не кліча, едзе!

* На Украіне і ўзбярэжжы бур'янам называюць высокую кусты, якія ўлетку пакрываюцца кветкамі і прыемна ўпрыгожваюць раўніны. (А. М.).

БАХЧЫСАРАЙ

Пусты, нямы палац Герэя і дзядзінец!
Прыстанішча міласці, трон ды ганкі, сені,
Што аж мялі чалом пашы ў пакланенні, —
Змей, саранчы цяпер абжытыя мясціны.

Пранік скрозь вокны плюшч, збуялая расліна,
Прабіўся на глухія сцены і скляпенні,
Займае ад імя прыроды рук тварэнні,
Нібыта Валтасару пішучы: «Руіна».*

У зале ў мармуры фантан, жывы адзіна,
Гарэмны, тут сляза ўсё за слязой ліецца,
І ў цішыні чуваць дакор тых слёз-пярынак:
«Каханне, сіла, слава! Вечнасць вам даецца;

І дзе ж вы, дзе перад крыніцай хуткапыльнай!
О ганьба: вы прайшлі! Крыніца застаецца.

* Апошні вавілонскі цар Валтасар падчас свайго бая, згодна з біблейскім паданнем, убачыў руку, якая напісала на сцяне таямнічае: «Манэ, тэзел, фарэс». Як вытлумачыў прарок Давід, надліс прадавішчай цару пагібель.

Адам МІЦКЕВІЧ

ДОБРЫ ВЕЧАР

Добры вечар! Ён стаў мне найлепшым зычэннем.
І ніколі, ні хвіляй начнога расстання,
Ні тады, калі блісне на ўсходзе святанне,
Я не буду вітацца з такім захапленнем.

Калі ўвечар прыйду, заахвачаны ценом,
Ты сустрэнеш мяне сарамлівым маўчаннем.
Хоць прыйду я з найлепшым сваім пажаданнем,
Ты ўздыхнеш і адорыш мяне засмучэннем.

Добры дзень толькі тым, хто ў жыцці мітуслівым
Сваю працу і радасці дзеліць заўсёды.
А Дабранач хай будзе каханкам шчаслівым.

Хто з кубка турбот п'е нектар асалоды,
Ну а тым, хто абыдзены шчасцем шчылівым,
Добры вечар суцішыць трывогу нягоды.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ

Добры дзень! Стаю, гляджу ў замілаванні.
Дух яе ўзляцеў на райскія абшары
І адразу ж засвяціўся ў любым твары,
Нібы сонца, што крадком з-за хмары гляне.

Добры дзень! Яна ўздыхнула. Я ў чаканні.
Толькі глянула, і бліснуў водбліск мары.
Мухі падаюць на твар яе, пачвары.
Добры дзень! А ў вокнах — сонечнае ззянне.

Добры дзень табе, узрушаны, нясу я,
Ну а ўбачыў — і не вымаўлю два словы:
«А ці спала ты! І ці ўстаеш здаровай!»

Хто руку табе з уцехаў пацалуе!
Адыці! Ну што ж... Убор вазьмі свой новы,
А як выйдзеш, «Добры дзень!» — табе скажу я.

Пераклад Яўгена МІКЛАШЭЎСКАГА.

ДАБРАНАЧ

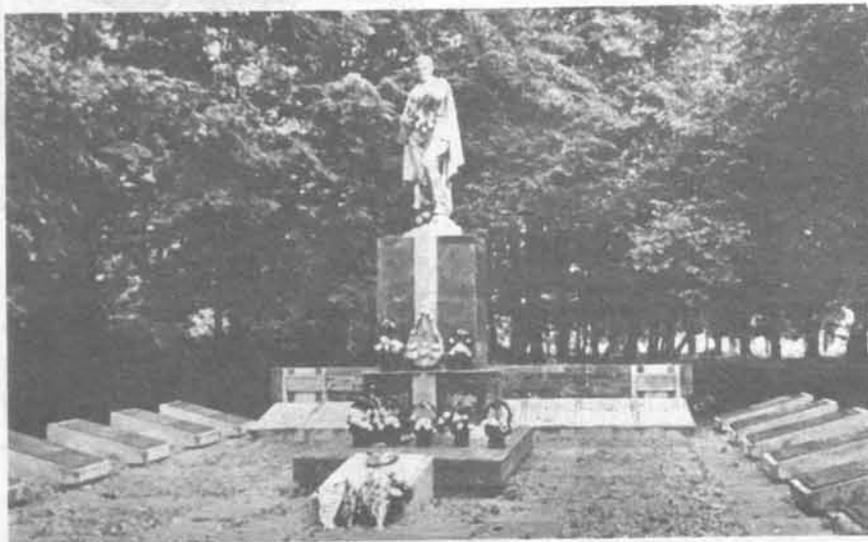
Дабранач! На сёння забава даволі,
З анёламі сну будзем бавіцца ўночы.
Хай стануць сухімі ад слёз твае вочы.
Дабранач! Хай сэрца спачыне на волі.

Дабранач! З хвілін, што мы дзелім міжволі,
Няхай нейкі гук застанеца прарочы
Ігрою ў вушах... Сам да сну неахвочы,
Хацеў бы з'яўляцца я ў сне тваім болей.

Дабранач! Зірні яшчэ раз, ці сумую.
Дабранач! Ты ў сэрцы і перад вачыма.
Дай грудзі твае перад сном пацалую!

Дабранач! Чакай... Нельга ж ступаць дзвярыма...
Дабранач праз клямку. Я ўсё ж рызыкую:
Заснуць ад «дабранач» маіх немагчыма.

РАДЗІМА НЕ ЗАБЫВАЕЦЦА

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Цэнтр шчыльна забудаваны двух-, трох-, нават чатырохпавярховымі дамамі. Пасярод іх рыначная плошча, ад яе ва ўсе бакі разбегаліся вуліцы. Забрукаваныя. Ходнікі з цэментавых квадратных пліт. Да іх часта ўпрытык падступалі сцены дамоў.

Не хачу ідэалізаваць, але чысціня ў мястэчку была выключная. Рыштокі — без травінкі, без пылінкі, лабеленыя. Кожны гаспадар адказваў за чысціню паловы вуліцы перад сваім домам. Паспрабаваў бы не навесці яе — тут жа разлічвалася б штрафам.

Дзяцінства — светлая пара. Нават тады, калі жывецца бедна. Дзецам што трэба? Кампанія равеснікаў ды розныя забавы. Мы прападалі на Скідзельскія цэлымі днямі — купаліся, валяліся ў гарачым пяску, лавілі рыбу... Лазілі ў чужыя сады, хача сваёй садавіны хапала.

Пасля — школа. Настаўніца, заядлая полька, насміхалася з нас, з нашай мовы, вучыла польскай. А палічыць патрэбным — лінейкай па руках. Поп, калі хто не вывучыць нешта, — тоўстай кнігай па галаве.

Радасным быў верасень 1939 года. Чырвоную Армію віталі як збавіцельку. Усе мястэчка, усе навакольныя вёскі выйшлі на дэманстрацыю з нагоды вызвалення. Спявалі савецкія песні, абдымаліся, танцавалі, славлілі Краіну Саветаў. Пасля людзі ўсе больш насцярожваліся. Байцы расказвалі пра незаздроснае жыццё ў той краіне. Некаторыя з іх пачалі ашукваць гандляроў-яўрэяў, красці, п'янстваваць, двое чырвонаармейцаў так напіліся спірту, што, папрасіўшыся пераначаваць, згарэлі на печы ў хаце майго дзеда. Для нашых людзей усё гэта было незразумелым. Бацька, вялікі прыхільнік савецкай улады, вярнуўшыся перад самай вайной з камандзіроўкі ў Чэлябінск, як маці казала, прыкусіў язык: нагледзеўся на той "росквіт", пра які гудзела афіцыйная прапаганда.

Вайна зрабіла дзяцей сталымі раней часу. У першы дзень яе немцы бамбілі аэрадром на ўскраіне Скідзеля. Суседка

Фэйга, рвучы валасы на галаве, плачам заходзілася на нашым падворку:

— Смерць, Надзечка, нам, жыдам! Немцы ўсіх нас заб'юць.

Праз нейкі год насельніцтва мястэчка (5,7 тысячы чалавек) паменшала прыкладна на тры тысячы: столькі яўрэяў гітлераўцы пагналі калонай за Гродна. Ніхто з іх не вярнуўся.

13 верасня 1942 года на плошчы былі павешаны восем маладых падпольшчыкаў, сярод іх пяць маіх сваякоў. У пачатку наступнага года ноччу арыштавалі бацьку, ён загінуў летам у канцлагеры Штутгоф. У ліпені сганалі ўсіх жыхароў вёскі Пузавічы (за тры кіламетры ад мястэчка) у дзве адрыны, расстралялі, а вёску спалілі. Загінула цеця Оля, сястра маёй маці. А брата яе Мішу вывезлі ў Германію.

Кроў. Слёзы. Гора сваё і чужое раніла дзіцячыя сэрцы. І зноў жа — якім радасным было вызваленне ад фашысцкай акупацыі!

Паступова жыццё наладжвалася. Кола вучнёўскіх інтарэсаў пашыралася. Мы асвойвалі наваколле — Верасы, Дуброву, рэкі Котру, Пыранку, Нёман, бліжэйшыя, затым далейшыя вёскі. Цікаваць да сваіх мясцін, да мінулага Скідзеля, Скідзельшчыны засталася ў мяне да сёння.

Першае ўпамінанне пра паселішча ў кнізе "Живописная Россия" значыцца пад 1553 годам. Вось звесткі пра Скідзель за 1620 год. Рамяством займалася пятая частка насельніцтва. Кавалі, бондары, шаўцы, краўцы і іншыя працавалі па сямі спецыяльнасцях. У 1712 годзе сярод чатырнаццаці "ключоў", якія ўваходзілі ў Гродзенскую эканомію, значыўся і Скідзельскі. Скідзель паступова рос. На яго долю выпалі войны са шведамі, французамі, немцамі (двойчы). Гэта спусташала край.

Але працавітасць людзей, зручнае месца размяшчэння — недалёка ад Гродна, побач з Котрай, якая ўпадае ў Нёман, спрыялі развіццю рамёстваў, гандлю. Адсюль вывозіліся і сюды прывозіліся розныя тавары, сыравіна, прадукты. У сярэдзіне мінулага стагоддзя ў мястэчку штогод праводзіліся чатыры кірмашы. У 1878 го-

дзе ў ім жыло 1 525 чалавек, у тым ліку 719 мужчын. Былі царква, праўленне гміны, гарбарны завод, бровар, каля 450 дамоў.

Перад другой сусветнай вайной у Скідзель пераважала розная дробная вытворчасць. Дзейнічалі пяць гарбарных заводаў, спіртзавод, пякарня, піўзавод, фабрыка па вырабу дзіцячых цацак, цукерак і г. д.

Сёння Скідзель, якому ў 1974 годзе нададзены статус горада, — адзін з важных прамысловых цэнтраў Гродзенскай вобласці. Працуюць такія буйныя прадпрыемствы, як цукровы камбінат, камбінат хлебапрадуктаў, бройлерная фабрыка, камбінат будаўнічых матэрыялаў, прамкамбінат. Разнастайную прадукцыю даюць не толькі для вобласці, але і для Беларусі, для іншых краін маслазавод, хімічны цэх, цэх каўбасных вырабаў і іншыя. У горадзе створана трывалая будаўнічая індустрыя, ёсць дзве аўтабазы, розныя іншыя арганізацыі.

Рост прамысловасці абумовіў рост горада, яго забудову. Выраслі добраўпарадкаваныя пасёлкі цукровага завода, бройлернай фабрыкі, новыя кварталы жылых дамоў з усімі бытавымі выгодамі, магазінамі, сталовымі, школамі і г. д. Зараз у Скідзель каля дзвюх тысяч дамоў, сотні з іх шматпавярховыя.

Можна шмат расказаць пра змены, якія адбыліся ў горадзе за апошнія дзесяцігоддзі, пра развіццё культуры, быту, іншых галін жыцця. Скідзель ганарацца многімі старонкамі мінулага, сваімі землякамі і жыхарамі, якія мужна змагаліся за лепшы лёс народа, за свабоду роднай зямлі і ў былыя вякі, і падчас рэвалюцыі, падчас знаходжання мястэчка ў складзе міжваеннай Польшчы, і ў гады апошняй вайны. Сярод іх — І. Сурба, які служыў на

легендарным браняносцы "Пацёмкін", генерал-палкоўнік М. Паўлоўскі, вядомы военачальнік, намеснік начальніка Генеральнага штаба Узброеных Сіл СССР, генерал-лейтэнант І. Іаскевіч і іншыя.

На Скідзельшчыне, у Скідзель нарадзіліся ці жылі і працавалі тут, пісалі пра гэтую зямлю многія літаратары. Мне даводзілася расказаць пра ўсіх падрабязна, таму згадаю толькі іх імёны: Эліза Ажэшка, Міхась Васілёк, Сяргей Крывец, Аляксей Карпюк, Пётр Сяўрук, Міхась Явар, Аляксей Чобат...

Час бяжыць хутка. Але не забываюцца падзеі мінулага. Іншы раз раптам узнікне з глыбіні памяці нейкі эпізод. І ўявіцца даўняе так выразна, нібы было яно ўчора. Асабліва ярка прыгадваюцца малюнкi дзяцінства, юнацтва. І гэта натуральна. Чалавечая памяць, асабліва ў дзяцінстве, юнацтве, ўчэпістая, у ёй назаўсёды адлюстравана бачанае. І яна абуджае яго ва ўсёй разнастайнасці малюнкаў і вобразаў, гукаў і пахаў.

Радзіма ніколі не забываецца.

Мікалай ДЗЕЛЯНКОЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: помнік воінам і партызанам; касцёл; вароты ў стары парк.

Фота Віктара СТАВЕРА.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІ

БелАЗУ — 50 ГОД

У далёкім ужо 1948 годзе ў беларускім горадзе Жодзіне на базе завода "Дармаш" быў створаны Беларускі аўтамабільны завод — БелАЗ — па вытворчасці вялікагрузных аўтамабіляў. У лістападзе 1958-га з канвеера завода сышоў першы 25-тонны МА3-525, у 1961 годзе — 27-тонны БелАЗ-540. Сёння вытворчае аб'яднанне "Беларускі аўтамабільны завод" — адзін з найбуйнейшых у свеце і адзіны ў СНГ вытворца кар'ерных аўтамабіляў для горназдабываючай прамысловасці. Завод выпускае самазвалы грузавымальнасцю ад 32 да 250 тон, разнастайную спецтэхніку — фронтальныя пагрузчыкі, калёсныя бульдозеры, аэрадромныя цягачы, аўтамабільныя паўпрычэпы-самазвалы, грузавыя мала-танажныя аўтамабілі "Люблін-БелАЗ" і іншую тэхніку.

Прадукцыя Беларускага аўтазавода даўно трапіла на паштовыя маркі. Яшчэ савецкая пошта прысвяціла некалькі сваіх выпускаў аўтамабілям жодзінскага завода. У 1968 годзе быў выпушчаны першы мастакі канверт з адлюстраваннем самазвала "БелАЗ-540", які атрымаў залаты медаль на Міжнародным кірмашы ў г. Лейпцыгу (Германія) у 1965 годзе і ў г. Плоўдзіве (Балгарыя) у 1966 годзе. Самазвалы Беларускага аўтамабільнага завода былі неаднаразова паказаны на паштовых мініяцюрах, выдадзеных да розных юбілейў тагачаснага СССР.

Самазвалы Беларускага аўтазаводу адлюстраваны таксама на марках Паўночнай Карэі і Манголіі.

Да 50-гадовага юбілею БелАЗа (г. Жодзіна) пошта рэспублікі выпусціла серыю з пяці марак, на якіх адлюстраваны некаторыя мадэлі вялікагрузных кар'ерных самазвалаў і фронтальны пагрузчык, выпушчаныя БелАЗам у розныя гады. Філатэлісты рэспублікі, іх калегі за рубяжом, якія цікавяцца паштовымі выпускамі, прысвечанымі аўтамабілебудаўніцтву, атрымалі ад Беларускай пошты цудоўны падарунак — маркі былі выпушчаны таксама ў малых лістах. У лісце адна серыя марак і купон. На купоне адлюстравана кар'ернага самазвала ў рабоце. Палі малога ліста аздоблены юбілейным тэкстам: "50 год. БелАЗ". Аўтар серыі марак і малога ліста — мастак Г. Долбік. Да юбілею выпушчаны таксама маркіравальныя паштовыя карткі і мастакі канверты з адлюстраваннем кар'ерных самазвалаў, паказаных на марках. 12 жніўня на пошце г. Жодзіна, у дзень уводу марак у паштовы абарот, праводзілася спецыяльнае гашэнне на канвертах "Першы дзень".

Леў КОЛАСАЎ.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтара, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 1 592 экз. Індэкс 63854. Зак. 1671. Падпісана да друку 28.09.1998 г. у 12.00. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 81.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 284-76-56,
213-37-82.